

**LIETUVOS RESPUBLIKOS ELEKTROS ENERGETIKOS ĮSTATYMO NR. VIII-1881
PAKEITIMO ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS ATSINAUJINANČIŲ IŠTEKLIŲ
ENERGETIKOS ĮSTATYMO NR. XI-1375 2, 3, 11, 14, 20, 20², 22 IR 52 STRAIPSNIŲ IR
PRIEDO PAKEITIMO ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS ENERGIJOS IŠTEKLIŲ
RINKOS ĮSTATYMO NR. XI-2023 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 23, 24, 28,
28¹, 29 IR 30 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO IR SEPTINTOJO SKIRSNIO PRIPAŽINIMO
NETEKUSIU GALIOS ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS ENERGETIKOS
ĮSTATYMO NR. IX-884 2, 5, 6, 8, 14, 16, 26, 30 IR 31 STRAIPSNIŲ IR PRIEDO
PAKEITIMO ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS ELEKTROS ENERGETIKOS
ĮSTATYMO NR. VIII-1881 2, 7, 9, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 46, 47, 49, 51, 52, 59, 60, 61, 67 IR
68 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO NR. XIII-2900 11 IR 22 STRAIPSNIŲ
PAKEITIMO ĮSTATYMO IR LIETUVOS RESPUBLIKOS GELEŽINKELIŲ
TRANSPORTO KODEKSO 30³ IR 30⁴ STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO
PROJEKTŲ
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo Nr. VIII-1881 pakeitimo įstatymo projekto (toliau – EEĮ projektas), Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo Nr. XI-1375 2, 3, 11, 14, 20, 20², 22 ir 52 straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymo projekto (toliau – AIEĮ projektas), Lietuvos Respublikos energijos išteklių rinkos įstatymo Nr. XI-2023 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 23, 24, 28, 28¹, 29 ir 30 straipsnių pakeitimo ir septintojo skirsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo projekto (toliau – EIRĮ projektas), Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo Nr. IX-884 2, 5, 6, 8, 14, 16, 26, 30 ir 31 straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymo projekto (toliau – EĮ projektas), Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo Nr. VIII-1881 2, 7, 9, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 46, 47, 49, 51, 52, 59, 60, 61, 67 ir 68 straipsnių pakeitimo įstatymo Nr. XIII-2900 11 ir 22 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto ir Lietuvos Respublikos geležinkelių transporto kodekso 30³ ir 30⁴ straipsnių pakeitimo įstatymo projekto (toliau – GTK projektas) (toliau visi kartu – Įstatymų projektai) parengimą paskatinusi priežastis:

1) visa apimtimi perkelti į Lietuvos Respublikos nacionalinę teisę reikiamas 2019 m. birželio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2019/944 dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2012/27/ES (toliau – Direktyva), nuostatas, siekiant jų tinkamo įgyvendinimo;

2) užtikrinti Lietuvos Respublikos nacionalinės teisės atitiktį 2019 m. birželio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2019/943 dėl elektros energijos vidaus rinkos (toliau – Reglamentas 2019/943) nuostatomis ir Europos Komisijos reglamentų – vadinamųjų ES elektros tinklo kodeksų: 2015 m. liepos 24 d. Komisijos reglamento (ES) 2015/1222, kuriuo nustatomos pralaidumo paskirstymo ir perkrovos valdymo gairės (toliau – Reglamentas 2015/1222), 2016 m. balandžio 14 d. Komisijos reglamento (ES) 2016/631 dėl tinklo kodekso, kuriame nustatomi generatorių prijungimo prie elektros energijos tinklo reikalavimai (toliau – Reglamentas 2016/631), 2016 m. rugpjūčio 17 d. Komisijos reglamento (ES) 2016/1388, kuriame nustatomi apkrovos prijungimo reikalavimai (toliau – Reglamentas 2016/1388), 2016 m. rugpjūčio 26 d. Komisijos reglamento (ES) 2016/1447, kuriame nustatomi aukštosios įtampos nuolatinės srovės sistemų ir nuolatinės srovės linija jungiamų elektros jėgainių parko modulių prijungimo prie tinklo reikalavimai (toliau – Reglamentas 2016/1447), 2016 m. rugsėjo 26 d. Komisijos reglamento (ES) 2016/1719, kuriuo nustatomos prognozuojamo pralaidumo paskirstymo gairės (toliau – Reglamentas 2017/1719), 2017 m. rugpjūčio 2 d. Komisijos reglamento (ES) 2017/1485, kuriuo nustatomos elektros energijos perdavimo sistemos eksploatavimo gairės (toliau – Reglamentas 2017/1485), 2017 m. lapkričio 23 d. Komisijos reglamento (ES) 2017/2195, kuriuo nustatomos

elektros energijos balansavimo gairės (toliau – Reglamentas 2017/2195) ir 2017 m. lapkričio 24 d. Komisijos reglamento (ES) 2017/2196 dėl tinklo kodekso, kuriame nustatomi elektros sistemos avarijų šalinimo ir veikimo atkūrimo reikalavimai (toliau – Reglamentas 2017/2196) – nuostatomis, taip pat šių nuostatų tinkamą taikymą ir įgyvendinimą. Direktyva, Reglamentas 2019/943 ir ES elektros tinklo kodeksai toliau kartu vadinami ES dokumentais.

Perkeliant ir įgyvendinant ES dokumentų nuostatas siekiama įtvirtinti modernų elektros energijos rinkos modelį, kuris pritaikytas rinkos naujovėms, lankstesnis, labiau pagrįstas rinkos veikimu, sudarantis sąlygas veikti vartotojams ar jų grupėms kaip rinkos dalyviams, taip pat sudarantis sąlygas integruoti didesnę dalį atsinaujinančių išteklių. Taip pat siekiama suderinti nacionalinių teisės aktų nuostatas su Reglamento 2019/943 ir ES elektros tinklo kodeksų nuostatomis, įskaitant teikiamus įstatymų pakeitimus ir jų pagrindu inicijuojamus pokyčius šių įstatymų įgyvendinamuosiuose teisės aktuose.

Perkeliant ir įgyvendinant ES dokumentų nuostatas siekiama įstatymuose įtvirtinti naujas sąvokas ir jų apibrėžtis, taip pat patikslinti esamų sąvokų apibrėžtis, kad jos atitiktų ES dokumentuose apibrėžtas sąvokas.

Projektais taip pat siekiama atlikti kitus reikiamus įstatymų nuostatas patikslinančius ir redakcinio pobūdžio įstatymų pakeitimus (pakeitimus, susijusius su valstybės strateginio planavimo dokumentų pertvarka, kompensavimo dėl servitutų ar apsaugos zonų nustatymo tvarką, nuostatas dėl vartotojų laikino įrenginių prijungimo įkainių, nuostatas dėl apskaitos prietaisų, nuostatas, reglamentuojančias viešuosius interesus atitinkančias paslaugas, pakeitimus dėl dalyvavimo atsinaujinančių išteklių energijos bendrijose, pakeitimus dėl pažeidžiamųjų vartotojų atsiskaitymo už elektros energiją ir persiuntimo paslaugas bei patikslinimus dėl galimų elektros energijos pirkimo–pardavimo sutarties modelių).

Į nacionalinę teisę perkeltant Direktyvos nuostatas yra svarbu peržiūrėti ir prireikus naujai reglamentuoti tas nuostatas, kurios nacionaliniuose teisės aktuose atsirado perkeltant 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvos 2009/72/EB dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių nuostatas.

Perkeliant Direktyvos nuostatas siekiama:

- sudaryti teises prielaidas ir sąlygas pritaikius paskirstytosios energijos gamybos technologijas ir įsisavinant naujas technologijas ir vartojimo modelius, įskaitant išmaniuosius skirstomuosius tinklus ir vartojimo valdymą, vystyti bendruomeninę energetiką, kaip veiksmingą ir ekonomiškai efektyvią priemonę, kuria gali būti patenkinami vartotojų elektros energijos poreikiai ir pateisinami lūkesčiai dėl energijos šaltinių, paslaugų ir vietos lygmens dalyvavimo, taip pat sudaryti teises prielaidas ir sąlygas pavieniams vartotojams ar vartotojų grupėms (piliečių energetikos bendruomenėms, atsinaujinančių išteklių bendrijoms) savarankiškai ar per nepriklausomus paklausos telkėjus įsitraukti ir veikti elektros energijos rinkose;

- Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatyme (toliau – EEĮ) nustatyti sąlygas diegti elektros energijos išmaniąsias energijos apskaitos sistemas, įtvirtinti nuostatas dėl jų funkcijų ir sąveikumo reikalavimų, įtvirtinti vartotojų teisę naudotis išmaniuoju elektros energijos apskaitos prietaisu, taip pat įtvirtinti nuostatas dėl duomenų tvarkymo pareigų;

- įtvirtinti nuostatas dėl elektros energijos paklausos telkimo veiklos sąlygų ir vartotojų teisių dalyvaujant paklausos telkime;

- įtvirtinti nuostatas dėl elektromobilių įkrovimo prieigų integravimo į elektros energijos tinklą, taip pat nustatyti draudimą skirstomųjų tinklų operatoriui turėti nuosavybės teisę, plėtoti, valdyti arba eksploatuoti šias įkrovimo prieigas;

- įtvirtinti nuostatas, sudarančias prielaidas ir paskatas skirstomuosiuose tinkluose naudoti lankstumo priemones, taip pat perdavimo sistemos operatoriaus pareigą iš elektros energijos rinkos dalyvių įsigyti elektros tinklų veiksmingam, patikimam ir saugiam eksploatavimui užtikrinti reikalingas su dažnio reguliavimu nesusijusias papildomas paslaugas;

- įtvirtinti bendrą nuostatą, draudžiančią tinklų operatoriams turėti nuosavybės teisę į energijos kaupimo įrenginius, taip pat išimtinės nuostatas dėl sąlygų, numatančių operatorių teisę į energijos kaupimo įrenginius; įtvirtinti nuostatas dėl naujų energijos kaupimo įrenginių ir elektrinių

prijungimo apribojimų nustatymo;

- įtvirtinti nuostatas, susijusias su tiesioginėmis linijomis, skatinančias jų plėtrą atsinaujinančių išteklių energetikos plėtros kontekste;

- įtvirtinti naujas Valstybinės energetikos reguliavimo tarybos (toliau – Taryba) ir kitų subjektų funkcijas, susijusias su iš Direktyvos perkeliamų naujų teisinio reguliavimo sričių įgyvendinimu, reguliavimu, priežiūra ar kontrole, ir nustatyti finansavimą šių funkcijų vykdymui.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad dauguma Reglamento 2019/943 ir ES elektros tinklo kodeksų nuostatų ES valstybėse narėse yra tiesiogiai taikomos ir jų papildomai perkelti į Lietuvos Respublikos nacionalinę teisę nėra būtina. Šie ES reglamentai Lietuvos Respublikoje turi įstatymo galią ir elektros energetikos sektoriaus veiklos valdymo srities institucijos bei elektros energijos rinkos dalyviai jų nuostatomis savo veikloje privalo vadovautis tiesiogiai. Nepaisant to, dalis Reglamento 2019/943 ir ES elektros tinklo kodeksų nuostatų reikalauja tam tikro nacionalinio turinio, kad būtų užtikrintas tinkamas jų taikymas ir įgyvendinimas, ar bent atitinkamų nuorodų, kad būtų užtikrintas teisinio reguliavimo aiškumas ir nuoseklumas. Būtent tokiais Įstatymų projektų nuostatomis siūloma papildyti Lietuvos Respublikos nacionalinę teisę.

Direktyvos 4 straipsnyje nustatyta pareiga valstybėms narėms užtikrinti, kad „visi vartotojai galėtų pirkti elektros energiją iš jų pasirinkto tiekėjo ir kad visi vartotojai galėtų laisvai vienu metu turėti elektros energijos tiekimo sutartis su daugiau nei vienu tiekėju su sąlyga, kad įdiegti reikiami prijungimo ir apskaitos taškai“. Kadangi pagal Direktyvą sąvoka „vartotojas“ apibrėžiama kaip didmeninis ar galutinis elektros energijos vartotojas, nacionalinėje teisėje nustatytas teisinis reguliavimas turi užtikrinti, kad geležinkelio įmonės (vežėjai), kaip galutiniai elektros energijos – šiuo konkrečiu atveju traukos srovės – vartotojai, turėtų galimybę laisvai pasirinkti elektros energijos tiekėją traukos srovei teikti kontaktiniame geležinkelių tinkle.

Susisiekimo ministerijos pasiūlymu teikiamame GTK projekte siūloma:

- detalizuoti viešosios geležinkelių infrastruktūros valdytojo, valdančio kontaktinį geležinkelių tinklą, ir nepriklausomo tiekėjo, kurį geležinkelio įmonė (vežėjas) pasirinko traukos srovei teikti kontaktiniame geležinkelių tinkle, tarpusavio santykius;

- nustatyti užmokesčio už traukos srovės teikimą apskaičiavimo išimtį tuo atveju, kai geležinkelio įmonė (vežėjas) traukos srovei teikti pasirenka viešosios geležinkelių infrastruktūros valdytoją, valdantį kontaktinį geležinkelių tinklą, o ne nepriklausomą tiekėją.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Direktyvoje nustatyta, jog valstybės narės nuostatas, užtikrinančias Direktyvos įgyvendinimą, nacionalinėje teisėje privalo įtvirtinti iki 2020 m. gruodžio 31 d., todėl, siekiant išvengti ES teisės pažeidimo ir jo nagrinėjimo procedūros, Įstatymų projektai turėtų būti priimti neatidėliojant. Siekiant įgyvendinti Įstatymų projektų nuostatas, turi būti priimti ir pakeisti Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos ir Tarybos priimami įstatymų įgyvendinamieji teisės aktai. Atsižvelgiant į šių teisės aktų gausą ir poreikį užtikrinti, kad jie būtų priimti laiku, numatytas Įstatymų projektų įsigaliojimas – 2022 m. sausio 1 d.

2. Įstatymų projektų iniciatoriai ir rengėjai

Projekto iniciatorė – Energetikos ministerija.

Projektą parengė Energetikos ministerijos Energetikos konkurencingumo grupė (vadovas Karolis Švaikauskas, tel. (8 5) 203 4474, papild. 1, el. p. karolis.svaikauskas@enmin.lt, vyresnioji patarėja Elena Mačiulaitytė, tel. (8 5) 203 4474, papild. 2, el. p. elena.maciulaityte@enmin.lt, patarėja Aušra Grėbliūnaitė, tel. (8 5) 203 4474, papild. 3, el. p. ausra.greblunaite@enmin.lt ir patarėjas Kęstutis Šukvietis, tel. (8 5) 203 4473, papild. 3, el. p. kestutis.sukvietis@enmin.lt). Siekiant tinkamai parengti projektus, skelbiant mažos vertės pirkimo, atliekamo skelbiamos apklausos būdu, konkursą, buvo įsigytos Lietuvos Respublikos elektros energetikos sektoriaus teisinio reguliavimo atitikties Europos Sąjungos elektros energijos vidaus rinkos bendrosioms taisyklėms vertinimo ir rekomendacijų dėl nacionalinio teisinio reguliavimo tobulinimo teikimo paslaugos, kurias teikia konkursą laimėjusi ekonomiškai naudingiausią pasiūlymą pateikusi advokatų profesinė bendrija WALLESS Burgienė, Rečiūnas ir partneriai (atstovas advokatas

Vaidotas Puklevičius), pasitelkdama energetikos teisės ekspertą Andrių Šimkų. Rengiant Įstatymų projektus taip pat konsultuotasi su Elektros tinklo kodeksų įgyvendinimo tarpinstitucinės darbo grupės ir Tarybos ekspertais.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymų projektuose aptarti teisiniai santykiai

Nei EEĮ, nei kituose teisės aktuose dalies siūlomo teisinio reglamentavimo, kuriuo perkeliama Direktyvos nuostatos, šiuo metu nėra. Taigi ES dokumentų nuostatų perkėlimas papildo esamą teisinį reguliavimą iš esmės naujomis nuostatomis.

Tik kai kurie Įstatymų projektuose aptarti teisiniai santykiai jau yra iš dalies reguliuojami esamomis įstatymų nuostatomis, kurios turi būti papildytos arba pakeistos, atsižvelgiant į siekiamą naujai įtvirtinti iš ES teisės kylančią reglamentavimą.

EEĮ sąvokų pakeitimai. EEĮ 2 straipsnio 50 dalyje dėstomoje sąvokoje „vartotojas“ apibrėžiamas kaip asmuo, turintis tokius požymius: 1) jo įrenginiai yra prijungti prie perdavimo arba skirstomųjų tinklų ar tiesioginės linijos, 2) jis perka elektros energiją vartojimo tikslams. Ši apibrėžtis neatitinka Direktyvos 2 straipsnio 3 punkte apibrėžtos galutinio vartotojo sąvokos, pagal kurią asmuo iš esmės yra siejamas tik su elektros energijos pirkimu (įsigijimu) savo asmeniniam vartojimui. Todėl ši EEĮ sąvoka turi būti keičiama, siekiant, kad ji atitiktų Direktyvoje įtvirtintą galutinio vartotojo apibrėžtį. Toks pakeitimas EEĮ atliekamas dėl to, kad didžioji dalis Direktyvos nuostatų skirtos būtent galutinių vartotojų teisių apsaugai, t. y. nustato galutinių vartotojų teises ir pareigas.

EEĮ 2 straipsnio 1¹ dalyje apibrėžta sąvoka „balansavimo energija“ savo esme konceptualiai neatitinka tiesiogiai taikomo Reglamento 2019/943 2 straipsnio 11 punkte apibrėžtos sąvokos „balansavimo energija“, tai lemia teisinį neapibrėžtumą ir EEĮ bei kitų nacionalinių teisės aktų nuostatų koliziją su tiesiogiai taikomomis ES teisės aktų nuostatomis. Su EEĮ sąvoka „balansavimo energija“ susijusi EEĮ 2 straipsnio 2 dalyje apibrėžta sąvoka „balansavimo energijos tiekėjas“, kuri savo esme neatitinka Reglamento 2019/943 2 straipsnio 12 punkte apibrėžtos sąvokos „balansavimo paslaugos tiekėjas“ ir bendrai Reglamente 2019/943 nustatytos balansavimo paslaugų, įskaitant balansavimo energiją, teikimo koncepcijos. Detaliau dėl balansavimo paslaugų koncepcijos ir su tuo susijusių sąvokų reikalingi patikslinimai ar pakeitimai išdėstyti prie siūlomo naujo teisinio balansavimo rinkos reguliavimo nuostatų apžvalgos (žr. šio dokumento 4 dalies 12 punktą).

Elektros energetikos sektoriaus reguliavime aiškiai įvardijama energijos kaupimo veikla. Daugelyje EEĮ 2 straipsnio sąvokų, kuriose vardinamos elektros energetikos sektoriaus veiklos: „elektros energetikos sektorius“, „elektros energetikos sistema“, nėra įvardyta ši veikla, todėl tos sąvokos turi būti papildytos. Taip pat energijos kaupimo veikla ar įrenginiu turi būti papildytos ir kai kurios Energetikos įstatymo sąvokos („energetikos įrenginiai“, „energetikos objektai“, „energetikos veikla“).

Kai kurios EEĮ 2 straipsnio sąvokos: „skirstomųjų tinklų operatorius“, „perdavimas“, „perdavimo sistemos operatorius“, „elektros energijos rinkos dalyvis“, netiksliai atitinka Direktyvoje pateikiamas tų sąvokų apibrėžtis, todėl turi būti pakoreguotos.

Be to, dalis EEĮ 2 straipsnio sąvokų nėra aprobuotos, neatitinka specifinės srities sąvokoms keliamų reikalavimų – trūksta įvardijimo, kad sąvoka apibūdina būtent su elektros energetika ar elektros energija susijusį reiškinį. Atsižvelgiant į tai, kad pridėdama nemažai naujų sąvokų, be to, didelė dalis sąvokų ir jų apibrėžčių yra koreguojamos, keičiasi sąvokų eiliškumas, nuspręsta EEĮ 2 straipsnį dėstyti nauja redakcija.

Nuostatos dėl energijos apskaitos, išmaniųjų energijos apskaitos sistemų. Šiuo metu Lietuvos Respublikos energetikos įstatyme (toliau – EĮ) yra įtvirtinta visam energetikos sektoriui bendra sąvoka – išmanioji energijos apskaitos sistema, kuri apibrėžiama kaip matavimo sistema (taip, kaip ji apibrėžta Lietuvos Respublikos metrologijos įstatyme). EĮ 30 straipsnyje, kur įtvirtinami energijos apskaitos principai, yra nurodyta, kad apskaita tvarkoma matavimo priemonėmis, tačiau trūksta nuostatų, energijos apskaitą siejančių su išmaniųjų energijos apskaitos sistemų naudojimu, ir atitinkamų aiškių reikalavimų dėl metrologinės patikros, kuri turi būti atliekama matavimo priemonei, kuri yra išmaniosios energijos apskaitos sistemos sudedamoji dalis,

arba visai sistemai. Be to, trūksta reguliavimo, kuris būtų taikytinas išimtiniais atvejais, pavyzdžiui, sugedus matavimo priemonei, kai energija apskaitoma ne matavimo priemone.

Taip pat, atsižvelgiant į Direktyvoje pateiktą pažangiosios matavimo sistemos apibrėžtį, siūloma patikslinti EĮ 2 straipsnio 22 dalyje pateiktą išmaniosios energijos apskaitos sistemos apibrėžtį ir įvardyti šios sistemos tikslus – informaciją, stebėjimą ir kontrolę.

EEĮ yra vartojama sąvoka „elektros energijos apskaitos prietaisas“ bendrine prasme, tačiau trūksta sąsajos su EĮ 30 straipsnyje įtvirtintu energijos apskaitos tvarkymo būdu naudojant metrologiškai patikrintas matavimo priemones. Taip pat nėra apibrėžtos sąvokos – „išmanioji elektros energijos apskaitos sistema“ ir „išmanusis elektros energijos apskaitos prietaisas“.

EEĮ nėra įpareigojančių nuostatų diegti išmaniąsias elektros energijos apskaitos sistemas, taip pat šių sistemų diegimą, jų savybes, jomis surenkamų asmens duomenų tvarkymą ir mainus reglamentuojančių nuostatų, nėra nustatyti privalomi šių sistemų funkcijų ir sąveikumo reikalavimai.

Nuostatos dėl nepriklausomo tiekėjo veiklos ir vartotojų teisės sudaryti sutartį dėl telkimo. EEĮ yra apibrėžta elektros energijos paklausos telkimo veikla, kuri vykdoma turint nepriklausomo paklausos tiekėjo veiklos leidimą. Pastebėtina, kad tiekėjai, vykdydami savo veiklą ir teikdami elektros energijos tiekimo paslaugą, *de facto* vykdo ir elektros energijos paklausos telkimą (t. y. atlieka paklausos telkimo apibrėžtyje įvardytus veiksmus), valdydami savo „vartotojų portfelį“ ir siekdami optimizuoti savo veiklos sąnaudas, tačiau iš tokios veiklos gaunama nauda galimai paskirstoma bendrai (pavyzdžiui, bendrai mažinant paslaugų kainas), nėra susiejama ir pasidalijama su konkrečiais vartotojais, suteikusiai tą naudą. EEĮ 41 straipsnio 6 dalyje yra nuostata, leidžianti nepriklausomiems tiekėjams siūlyti vartotojams su vartotojo paklausos pokyčio valdymu ir elektros energijos paklausos telkimu susijusias paslaugas, tačiau nėra detalizuojančių nuostatų dėl nepriklausomo tiekėjo vykdomos paklausos telkimo veiklos sąlygų. Be to, EEĮ 61¹ straipsnyje yra nustatyta vartotojų teisė sudaryti sutartis dėl telkimo su nepriklausomais paklausos tiekėjais, tačiau trūksta nuostatų dėl tokios sutarties sudarymo su tiekėju, siūlančiu vartotojams su paklausos telkimu susijusias paslaugas.

Nuostatos dėl energijos kaupimo įrenginių. Šiuo metu EEĮ 67 straipsnyje nėra nustatytas aiškus energijos kaupimo įrenginių prijungimo prie skirstomųjų tinklų operatorių elektros tinklų teisinis reguliavimas dėl prijungimo sąnaudų paskirstymo tarp energijos kaupimo įrenginių savininko ir skirstomųjų tinklų operatoriaus.

Nuostatos dėl vartotojų įrenginių prijungimo įkainių. Šiuo metu EEĮ 67 straipsnio nuostatos, nustatančios skirtingų grupių vartotojų (jų įrenginių, objektų) prijungimo prie skirstomųjų tinklų skirtingus įkainius, neapima tos vartotojų grupės, kuri įrenginius siekia prijungti laikinai (ne statiniuose ar laikinuosiuose statiniuose). Tačiau Elektros energijos gamintojų ir vartotojų elektros įrenginių prijungimo prie elektros tinklų tvarkos apraše pastarosios grupės vartotojų įrenginių prijungimo sąlygos yra nustatomos. Paminėtina, kad elektromobilių įkrovimo prieigų prijungimas taip pat laikomas laikinu prijungimu, kadangi tokių prieigų prijungimas (taip pat išmontavimas) nėra sudėtingas, nėra susijęs su statiniais. Taigi EEĮ svarbu aiškiai išskirti visas vartotojų grupes ir įstatymo lygmeniu nustatyti pagrindines sąlygas dėl taikytinų prijungimo sąlygų (įkainių).

Taip pat kyla problemų tais atvejais, kai prie operatoriaus skirstomųjų tinklų pirmą kartą prijungiami vartotojo elektros įrenginiai, kurie įrengiami statiniuose, kuriems leidimas statyti naują statinį yra neprivalomas pagal vartotojo objekto statybą reglamentuojančius teisės aktus, nėra galimybės objektyviai įsitikinti, kokio pobūdžio vartotojo elektros įrenginiai yra prijungiami, kadangi informacija (patvirtinimas) apie tai, jog statiniams, kuriuose siekiama prijungti elektros įrenginius, leidimas statyti yra neprivalomas, o informacija tokiais atvejais kompetentingų institucijų nėra teikiama. Nesant galimybės objektyviai įsitikinti, kad prijungiami vartotojo elektros įrenginiai yra skirti nuolatiniam elektros energijos naudojimui, negalima užtikrinti, kad šie įrenginiai išbus prijungti ir eksploatuojami laiką, reikalingą atsipirkti investicijoms į įrengiamus skirstomųjų tinklų operatoriaus elektros tinklus. Taip sudaromos prielaidos piktnaudžiauti laikiną vartotojo elektros įrenginį, už kurio prijungimą numatomas 100 procentų skirstomųjų tinklų operatoriaus sąnaudų apmokėjimas, prijungiant kaip įprastą vartotojo elektros įrenginį, už kurio

prijungimą numatytas 50 procentų skirstomųjų tinklų operatoriaus sąnaudų apmokėjimas. Pastebėtina, kad praktikoje tokie probleminiai atvejai sudaro apie 15 procentų visų prijungimo atvejų.

Nuostatos dėl tiesioginės linijos. Šiuo metu EEĮ 2 straipsnio 45 dalyje sąvoka „tiesioginė linija“ apibrėžiama kaip elektros linija, jungianti elektros energijos gamybos ir vartojimo vietas, neprijungtas prie perdavimo ar skirstomųjų tinklų, arba elektros energijos linija, jungianti elektros energijos gamintojo ir jo padalinių bei dukterinių įmonių ar vartotojų, kurių elektros įrenginiai yra prijungti prie gamintojo lokaliųjų elektros tinklų, objektus. EEĮ 70 straipsnyje yra numatyti atvejai, kuomet išduodamas leidimas tiesti tiesioginę liniją, kai tinklų operatoriai atsisako leisti naudotis perdavimo ar skirstomaisiais tinklais arba kai šiame įstatyme nustatyta tvarka pradedama ginčo sprendimo procedūra pagal gamintojo ar vartotojo skundą dėl tinklų operatoriaus veiksmų ar neveikimo priimant sprendimą dėl prieigos prie perdavimo ar skirstomųjų tinklų.

Tokių numatytų sąlygų nepakanka, kad būtų dažniau pasinaudojama galimybe tiesti tiesioginę liniją, ypač sujungiant vartotoją su jo poreikius atitinkančiu atsinaujinančių išteklių energijos gamintoju, net ir tuo atveju, kai toks sprendimas ekonomiškai naudingesnis, palyginti su tinklų operatoriaus siūlomomis prijungimo sąlygomis. Dabartinė reguliavimo sistema neproporcingai riboja tiesioginių linijų atsiradimą, nepaisant to, kad pozityvioje ES valstybių narių praktikoje tai yra viena iš svarbiausių prielaidų atsinaujinančių išteklių energetikos plėtrai.

Atsižvelgiant į pirmiau nurodytas priežastis, EEĮ projektu siekiama iš esmės pertvarkyti tiesiogines linijas reglamentuojančias nuostatas, nustatant, kad tiesioginė linija taip pat yra elektros linija, jungianti elektros energijos gamintojo, elektros energiją gaminančio iš atsinaujinančių išteklių, ir vartotojo objektus, kai elektros energijos gamybos vieta yra neprijungta prie elektros energijos perdavimo ar skirstomųjų tinklų, o vartojimo vieta prijungta prie elektros energijos skirstomųjų tinklų. Siekiant išvengti rizikos, kad tam tikrus prijungimo prie perdavimo tinklų reikalavimus atitinkantys vartotojai, prisijungę tiesiogine linija prie gamybos vietos, gali nebeatitikti tokių reikalavimų, o kiti vartotojai galėtų piktnaudžiauti tuo, siekdami prisijungti prie perdavimo tinklų, buvo atsisakyta modelio, kai vartotojas yra prisijungęs prie perdavimo tinklų. Atitinkamai EEĮ projektu siūlomais EEĮ 70 straipsnio pakeitimais sukuriamos prielaidos naujam tiesioginės linijos pagrindui, taip pat nustatytos tiesioginės linijos prijungimui taikytinos procedūros ir kitos tokio vartotojo veikimo sąlygos.

Siekiant sukonkretinti ginčijamų tinklų operatoriaus veiksmų turinį, dėl ko galėtų būti pagrįstai kreipiamasi dėl leidimo tiesti tiesioginę liniją ir atitinkamai toks leidimas pagrįstai būtų išduodamas, EEĮ projektu siūloma kaip ginčo pagrindą nurodyti tinklų operatoriaus nustatytas prijungimo sąlygas.

Nuostatos dėl nuostolių dėl servitutų ir specialiųjų žemės naudojimo sąlygų kompensavimo. Lietuvos Respublikos specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatyme (7 straipsnio 6 dalyje, 141 straipsnio 3 dalyje) įtvirtintas vienkartinio kompensavimo už toje pačioje teritorijoje (jos dalyje) to paties ar skirtingo tipo apribojimų sukeltus nuostolius principas. EEĮ 75 straipsnio 3 dalyje yra nuostatos, pagal kurias tinklų operatorių naudai elektros energetikos objektų ir įrenginių įrengimui ir eksploatavimui nustatomi žemės ar kito nekilnojamojo daikto servitutai. Servitutai nustatomi apsaugos zonų ribose, o servituto (apribojimų) turinys neretai atitinka dalį specialiųjų žemės naudojimo sąlygų (t. y. apribojimų) ir iš esmės nesukuria papildomų nuostolių, todėl vienkartinio kompensavimo principas laikytinas teisingu ir pamatiniu nustatant kompensacijas už įvairius tai pačiai teritorijai (ar jos daliai) taikomus apribojimus. Vis dėlto EEĮ 75 straipsnio 3 dalies nuostatos, detalizuojančios kompensacijos skaičiavimą ir išmokėjimą („Kai toje pačioje teritorijoje (jos dalyje) atsiranda nuostoliai dėl tų pačių ar skirtingų apribojimų taikymo arba kai nuostoliai dėl anksčiau šiai teritorijai (jos daliai) nustatytų apribojimų taikymo buvo atlyginti, kompensacija atitinkamai mažinama sutampančių arba atlygintų nuostolių dalimi.“), nėra aiškos, o jomis sukuriamos prielaidos savininkams gauti kompensaciją ne vieną kartą, o kiekvieną kartą, kai toje pačioje teritorijoje (jos dalyje) atsiranda nuostoliai dėl tų pačių ar skirtingų apribojimų ir susidaro skirtumas tarp dalies atlygintų ir neatlygintų nuostolių.

EEĮ projektu siekiama patikslinti EEĮ nuostatas ir užtikrinti, kad tiesiant naujus elektros tinklus būtų mokama viena kompensacija už nuostolius, atsiradusius dėl bet kurio vieno (to paties ar skirtingo turinio) iš apribojimų taikymo (servituto arba specialiųjų žemės naudojimo sąlygų taikymo), o kai nuostoliai už specialiųjų žemės naudojimo sąlygų nustatymą jau buvo atlyginti, siūloma nustatyti, kad kompensacija už servituto nustatymą nemokama, taip įtvirtinant principą, kad asmuo gautų tik vieną jam priklausančią kompensaciją.

Nuostatos dėl elektros energetikos sistemos saugaus, patikimo veikimo ir adekvatumo vertinimo. EEĮ 18 straipsnio 1¹ dalyje yra nustatytas elektros energetikos sistemos adekvatumo matas – 8 valandų apkrovos praradimo trukmė, į kurią turi būti orientuojamasi planuojant elektros energetikos sistemos plėtrą ir vertinant elektros energijos gamybos, tiekimo pakankumą bei kitus sistemos patikimumo veiksnius, kad būtų užtikrintas elektros energijos poreikis ir patikimas, saugus šios sistemos veikimas, nesukelsiantis neigiamų socialinių–ekonominių pasekmių. Toks konkrečios reikšmės įtvirtinimas įstatyme neatitinka Reglamento (ES) 2019/943 nuostatų dėl valstybių narių taikomo patikimumo standarto, kai turi būti sprendžiamos kylančios adekvatumo problemos. Pagal Reglamento (ES) 2019/943 25 straipsnio nuostatas patikimumo standartas nustatomas kaip tikėtina apkrovos praradimo trukmė, atitinkamai suskaičiuojama pagal įvertinamą prarastos apkrovos vertę ir naujo dalyvio kainą. Kad Lietuva, spręsdama elektros energetikos sistemos adekvatumo problemą, galėtų tinkamai vadovautis Reglamento (ES) 2019/943 nuostatomis ir tenkinti jame nustatytus reikalavimus, EEĮ siūloma įtvirtinti nuostatas dėl patikimumo standarto, išreiškiamo kaip prarastos apkrovos trukmė, nustatymo ir pakeisti EEĮ nuostatas, susijusias su įtvirtinta 8 valandų prarastos apkrovos trukme.

Nuostatos dėl tinklų plėtros planų. Šiuo metu pagal EEĮ 33 straipsnio nuostatas perdavimo sistemos operatorius, o pagal EEĮ 39¹ straipsnio nuostatas skirstomųjų tinklų operatorius kiekvienais metais rengia (atnaujiną) 10 metų atitinkamų tinklų plėtros planus. EEĮ 39¹ straipsnyje yra detalizuoti 10 metų skirstomųjų tinklų plėtros, atnaujinimo, modernizavimo ir investicijų plano turinio reikalavimai, yra nuostatos dėl tokio plano skaidraus derinimo su suinteresuotomis šalimis proceso, tačiau nėra aiškaus reikalavimo dėl tokio plano suderinimo su Taryba ir jo patvirtinimo, todėl Tarybai kyla abejonių dėl skirstomųjų tinklų plėtros plano turinio ir pakankamos kokybės ir atitinkamai planuojamų investicijų pagrįstumo. Be to, laikoma, kad kasmetinis 10 metų atitinkamų tinklų plėtros planų rengimas yra per dažnas, kadangi tokie planai yra ilgalaikiai, o prielaidos, kuriomis grindžiami tokie planai, nėra greitai kintančios. Paminėtina, jog pagal atitinkamas Direktyvos nuostatas (32 ir 51 straipsniuose) reikalaujama, kad tinklų operatoriai tokius planus skelbtų bent kas dvejus metus.

Nuostatos dėl strateginių dokumentų. 2020 m. birželio 25 d. priėmus Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo Nr. IX-884 1, 2, 4, 5, 6, 7, 13¹, 14, 15, 18 ir 27 straipsnių pakeitimo įstatymą, nuo 2021 m. sausio 1 d. EĮ buvusias nuostatas dėl energetikos sektoriaus strateginio dokumento – Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos – pakeitė naujos nuostatos, suderintos su tuo pačiu metu priimto Lietuvos Respublikos strateginio valdymo įstatymo nuostatomis ir juo įtvirtinta planavimo dokumentų sistema, tačiau EEĮ yra išlikusios nuostatos su nuorodomis į Nacionalinę energetinės nepriklausomybės strategiją bei kitus planavimo dokumentus, kurios nebuvo kartu pakeistos nuo 2021 m. sausio 1 d. Siekiant EEĮ suderinti su Strateginio valdymo įstatymo nuostatomis EEĮ nuorodos į Nacionalinę energetinės nepriklausomybės strategiją ir įvairius kitus planus turi būti keičiamos, atsižvelgiant į Strateginio valdymo įstatyme įtvirtintas sąvokas ir kitas jo nuostatas.

Nuostatos dėl atsinaujinančių išteklių energijos bendrijų ir jų dalininkų. Šiuo metu Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatyme (toliau – AIEĮ) atsinaujinančių išteklių energijos bendrija (toliau – AIEB) yra apibrėžiama kaip „teisinis statusas“, o ne „juridinis asmuo“, o AIEĮ formuluotėse ši sąvoka vartojama kaip „juridinis asmuo“, pavyzdžiui: „Atsinaujinančių išteklių energijos bendrija turi teisę nuosavybės ar kita teise valdomuose energijos gamybos įrenginiuose pagamintą energiją savo dalininkams <...>“. Pagal AIEĮ 20² straipsnio nuostatas AIEB dalininku gali būti savivaldybės, tačiau kartu yra nustatyta, kad bet kuris iš dalininkų (tai reiškia, kad ir savivaldybės) negali turėti daugiau nei 20 procentų dalies energetikos įmonėje. Didžioji dalis

savivaldybių valdo šilumos ūkio įmonių akcijas, todėl tokios savivaldybės netenkina minėto reikalavimo dalininkui ir negali dalyvauti AIEB veikloje. Nuostatos dėl AIEB veikimo įsigaliojo 2020 m. viduryje, tačiau šiuo metu neturime nė vienos AIEB. Diskutuoju su asmenimis, suinteresuotais vykdyti atsinaujinančių išteklių energijos bendrijų veiklą, išryškėjo tam tikri apribojimai – viešosios įstaigos, laikomos nevyriausybėmis organizacijomis, negali būti AIEB dalininkės. Siekiant sudaryti galimybes savivaldybėms, taip pat viešosioms įstaigoms, kurios laikomos nevyriausybėmis organizacijomis, dalyvauti AIEB veikloje, siūloma keisti atitinkamas AIEĮ nuostatas.

Nuostatos dėl Pasinaudojimo elektros tinklais tvarkos aprašo. AIEĮ 14 straipsnyje, be kita ko, yra nuostatos dėl atsinaujinančius energijos išteklius naudojančių elektrinių prijungimo technologinius ir ekonominius prijungimo kriterijus ir kitas prijungimo sąlygas nustatančio tinklų operatoriaus parengto su Taryba suderinamo Pasinaudojimo elektros tinklais tvarkos aprašo ir šio aprašo nuostatų taikymo, parenkant elektrinės prijungimo tašką ir nustatant išankstines prijungimo sąlygas. Tokio aprašo nuostatos turėtų būti taikomos ne tik atsinaujinančius energijos išteklius naudojančioms elektrinėms, bet kitoms elektrinėms, nepriklausomai nuo technologijos. Be to, perkelti Direktyvos 42 straipsnio nuostatas, svarbu įtvirtinti nuostatas dėl tinklų naudotojų naujų įrenginių (elektrinių ir kaupimo įrenginių) skaidrių prijungimo ir eksploatavimo sąlygų, kuriomis gali būti ribojamas tų įrenginių prijungimas ir eksploatavimas, nustatymo. Šiuo metu tam tikros nuostatos dėl energijos kaupimo įrenginių ribojamo prijungimo galimybių yra įtvirtintos EEĮ 48² straipsnyje, tačiau nėra aiškiai nustatyta, kur tokie ribojimai turi būti įtvirtinti, kaip turi būti vertinama, ar tinklų operatorių nustatomi prijungimo ir eksploatavimo ribojimai atsižvelgia į naujai prijungiamų įrenginių ekonominį efektyvumą. Siekiant sistemingo reguliavimo nuostatas dėl Pasinaudojimo elektros tinklais tvarkos aprašo tikslinga perkelti į EEĮ, be to, čia tikslinga suderinti atskiruose EEĮ straipsniuose – 22 ir 48² – esančias nuostatas, taikomas naujų gamybos įrenginių ir energijos kaupimo įrenginių prijungimui ir jo sąlygų nustatymui.

Nuostatos, apibrėžiančios viešuosius interesus atitinkančias paslaugas. Šiuo metu viešuosius interesus atitinkančių paslaugų sąvokos apibrėžtis EĮ 2 straipsnio 43 dalyje ir AIEĮ 2 straipsnio 49 dalyje iš esmės nesiskiria, o vertinant sisteminiu požiūriu AIEĮ esanti viešuosius interesus atitinkančių paslaugų sąvoka yra perteklinė, todėl šios sąvokos AIEĮ siūloma atsisakyti. EĮ įstatymas yra bendruosius principus energetikoje nustatantis įstatymas. EEĮ 2 straipsnio 54 dalyje pateikiama viešuosius interesus atitinkančių paslaugų sąvoka ir jos apibrėžtis skiriasi nuo EĮ 2 straipsnio 43 dalyje apibrėžtos sąvokos, todėl nėra iki galo aišku, ar EĮ nuostatos dėl viešuosius interesus atitinkančių paslaugų turėtų būti taikomos EEĮ. EEĮ 2 straipsnio 54 dalyje pateikiama apibrėžtis yra ydingai formuluojama, kadangi duoda nuorodą į šio įstatymo konkretų 74 straipsnį. Vertinant sistemiškai EEĮ nuostatas, reglamentuojančias viešuosius interesus atitinkančias paslaugas, yra aišku, kad šios paslaugos yra ne kas kita, kaip EĮ apibrėžtos viešuosius interesus atitinkančios paslaugos, kurios atitinka valstybės energetikos politikos strateginius tikslus elektros energetikos sektoriuje ir kurios išvardytos 74 straipsnio 2 dalyje. Siekiant sistemiškai taikyti EĮ, EEĮ ir AIEĮ nuostatas, siūloma taip pat atsisakyti EEĮ 2 straipsnio 54 dalyje pateikiamos apibrėžties.

Pastebėtina, kad viešuosius interesus atitinkančių paslaugų sąvoka taip pat yra apibrėžta į teikiamų Įstatymų projektų paketą neįtraukto Lietuvos Respublikos šilumos ūkio įstatymo 2 straipsnio 56 dalyje. Dėl šios sąvokos, kaip perteklinės, turėtų būti svarstoma teikiant Šilumos ūkio įstatymo pakeitimo projektą.

EEĮ 74 straipsnio 5 dalies 5 punkte įtvirtintas atvejis, kuomet viešuosius interesus atitinkančių paslaugų lėšos nėra renkamos. Čia nustatyta, kad šios lėšos nėra renkamos už elektros energijos kiekį, kuris buvo pagamintas atsinaujinančių išteklių bendrijai priklausančiuose gamybos įrenginiuose, pateiktas į elektros tinklus ir suvartotas atsinaujinančių išteklių energijos bendrijos ir (ar) jos dalyvių reikmėms ir ūkio poreikiams. Vis tik skirstomųjų tinklų operatorius „AB Energijos skirstymo operatorius“ nurodė, kad techniškai nėra galimybės įgyvendinti tokios nuostatos – nesurinkti lėšų už viešuosius interesus atitinkančias paslaugas, kadangi nėra įmanoma techniškai apskaityti, kokį bendrijos elektrinėje pagamintą elektros energijos kiekį suvartojo kiekvienas atskirai bendrijos dalyvis. Tokiu atveju galima tik suminė bendrijos elektrinėje pagamintos

energijos apskaita, todėl 74 straipsnio 5 dalies 5 punkto nuostatos įgyvendinimas galimas tik grąžinant bendrijai viešuosius interesus atitinkančių paslaugų lėšas už jos pagamintą elektros energijos kiekį, kurios yra surenkamos bendra tvarka. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, tikslinga panaikinti 74 straipsnio 5 dalies 5 punkto nuostatą kaip neįgyvendinamą ir atskirai numatyti kitą būdą – bendra tvarka surenkamų viešuosius interesus atitinkančių paslaugų lėšų kompensavimą už elektros energijos kiekį, kuris buvo pagamintas bendrijai priklausančiuose gamybos įrenginiuose ir patiekta bendrijos dalininkams.

Pažeidžiamųjų vartotojų atsiskaitymas už elektros energiją ir persiuntimo paslaugas ir nuostatų dėl galimų elektros energijos pirkimo–pardavimo sutarties modelių patikslinimas. EEĮ 52 straipsnio 2 dalyje numatytos papildomos pažeidžiamųjų vartotojų teisių ir teisėtų interesų apsaugos priemonės, susijusios su atsiskaitymu už patiektą elektros energiją ir elektros energijos persiuntimo paslaugą. Šiose teisės normose nurodoma, kad pažeidžiamas vartotojas už patiektą elektros energiją ir suteiktas persiuntimo paslaugas su tiekėju ir skirstomųjų tinklų operatoriumi atsiskaito atskirai. Toks reguliavimas neatitinka EEĮ sistemiškai įtvirtinto atsiskaitymo už tiekiamą elektros energiją ir persiuntimo paslaugas reguliavimo. Todėl turėtų būti atlikti EEĮ 52 straipsnio pakeitimai, ištaisyta esamas reguliavimo netikslumas ir nustatyta, kad pažeidžiamas vartotojas su garantiniu elektros energijos tiekėju ar tiekėju atsiskaito ir už patiektą elektros energiją, ir už persiuntimo ar kitas su tuo susijusias paslaugas.

EEĮ buitiniams vartotojams nustatytas privalomas bendros – tiekimo ir persiuntimo paslaugos – sutarties modelis, o kitiems vartotojams gali būti taikomas arba bendros – tiekimo ir persiuntimo paslaugos sutarties modelis, arba atskiros tiekimo sutarties ir persiuntimo paslaugos sutarties, sudaromos su tinklų operatoriumi, modelis. Siekiant atspindėti abu šiuos galimus sutarčių sudarymo modelius, EEĮ tikslintina sąvoka „elektros energijos garantinis tiekimas“, taip pat tikslintinos 41 ir 51 straipsnių nuostatos.

Nuostatos dėl nepriklausomo tiekėjo pasirinkimo traukos srovei užtikrinti. Lietuvos Respublikos geležinkelių transporto kodekso (toliau – GTK) 30³ straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad „<...> su geležinkelių transportu susijusias papildomas ir pagalbines paslaugas teikia geležinkelių paslaugų įrenginių operatoriai <...>“. Šio straipsnio 2 dalyje, be kita ko, nustatyta, kad viena iš su geležinkelių transportu susijusių papildomų paslaugų yra „<...> traukos srovės, už kurią sąskaitose faktūrose mokesčiai nurodomi atskirai nuo mokesčių už naudojimąsi elektros energijos tiekimo įrenginiais, teikimas“.

Nors GTK IV¹ skyriuje nėra tiesiogiai nustatyta, kokių geležinkelių paslaugų įrenginių operatorius yra viešosios geležinkelių infrastruktūros valdytojas, GTK 30² straipsnio 5 dalies nuostatos, pagal kurias „<...> Lietuvos valstybei nuosavybės teise priklausančys geležinkelių paslaugų įrenginiai, perduodami viešosios geležinkelių infrastruktūros valdytojui valdyti, naudoti ir jais disponuoti patikėjimo teise pagal patikėjimo sutartį, kurią su viešosios geležinkelių infrastruktūros valdytoju sudaro Susisiekimo ministerija,“ suponuoja, kad tam tikras su geležinkelių transportu susijusias paslaugas gali teikti viešosios geležinkelių infrastruktūros valdytojas, kuriam perduota valdyti atitinkamus geležinkelių paslaugų įrenginius, veikdamas GTK nustatyta tvarka kaip atitinkamo geležinkelių paslaugų įrenginio operatorius.

GTK 30³ straipsnyje yra nustatyti su geležinkelių transportu susijusių papildomų ir pagalbinių paslaugų teikimo principai, be kita ko, kad „<...> jeigu geležinkelių paslaugų įrenginių operatorius teikia su geležinkelių transportu susijusias papildomas paslaugas, jis nediskriminacinėmis sąlygomis teikia jas pagal paslaugų teikimo sutartį prašymą pateikusioms geležinkelio įmonėms (vežėjams) ir GTK 28 straipsnio 3 dalyje nurodytoms įmonėms Reglamente (ES) 2017/2177 nustatyta tvarka“.

GTK 30⁴ straipsnyje yra nustatyti užmokesčio už naudojimąsi geležinkelių paslaugų įrenginiais ir šiuose įrenginiuose teikiamomis su geležinkelių transportu susijusiomis pagrindinėmis, papildomomis ir pagalbinėmis paslaugomis principai, be kita ko, kad tuo atveju, kai „<...> su geležinkelių transportu susijusias papildomas ir pagalbines paslaugas teikia vienas paslaugų teikėjas, užmokestis už šias paslaugas negali būti didesnis už jų teikimo išlaidas, pridėjus pagrįstą pelną“.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Integruojant į nacionalinę teisę naujas teisinio reguliavimo koncepcijas, sritis (aktyvieji vartotojai ir piliečių energetikos bendrijos, išmanioji elektros energijos apskaita, energijos kaupimo įrenginių ir elektromobilių įkrovimo prieigų valdymas, balansavimo paslaugos, lankstumo paslaugos, su dažnio reguliavimu nesusijusios papildomos paslaugos ir kt.), su šių naujų nuostatų integravimu pirmiausia turi būti įtvirtinamos atitinkamų naujų sąvokų apibrėžtys. Todėl EEĮ 2 straipsnį siūloma papildyti su minėtomis reguliavimo sritimis susijusiomis naujomis sąvokomis ir jų apibrėžtimis, kurios detaliau apžvelgtos paaiškinant atitinkamos srities reguliavimo naujoves.

Įgyvendinant Direktyvos nuostatų perkėlimą į nacionalinę teisę, Įstatymų projektais siūlomos naujos teisinio reglamentavimo nuostatos toliau apžvelgiamos pagal atskiras reguliavimo sritis.

1. Bendruomeninė energetika: aktyvieji vartotojai ir piliečių energetikos bendrijos.

Remiantis galiojančiomis AIEĮ nuostatomis, šiuo metu Lietuvoje veikia dvi koncepcijos, skatinančios pačius vartotojus aktyviai dalyvauti elektros energijos gamyboje, kad būtų patenkintas reikalingas elektros energijos poreikis: gaminančių vartotojų (toliau – GV) ir AIEB koncepcijos. GV koncepcija yra plačiai žinoma ir ja aktyviai naudojasi vis didesnis skaičius tiek buitinių, tiek nebuitinių vartotojų. Perkeltant Direktyvos 15 ir 16 straipsnių nuostatas ir papildant EEĮ atitinkamai 22¹ ir 22² straipsniais, be kita ko, siekiama, nekeičiant esamų GV ir AIEB koncepcijų, jas šiek tiek išplėsti ir pasiūlyti vartotojams ar jų grupėms papildomas organizacines formas gamintis reikiamą elektros energiją ir veikti elektros energetikos sektoriuje. Pagal esamą reglamentavimą ir GV, ir AIEB gali veikti tik atsinaujinančios energetikos srityje, todėl taikant aktyviųjų vartotojų (toliau – AV) ir piliečių energetikos bendrijų (toliau – PEB) koncepcijas bus sudarytos sąlygos pavieniams vartotojams ar jų grupėms, bendruomenėms veikti ir kitose elektros energijos gamybos srityse, taip pat siūlyti lankstumo paslaugas, veikti per telkėjus, dalyvauti energijos kaupimo veikloje teikiant elektros energijos kaupimo paslaugas. Atitinkamai, lyginant PEB ir AIEB, PEB galės dalyvauti platesnis subjektų ratas, siekiant sudaryti galimybes ir sąlygas vykdyti įvairesnius energetikos projektus, teikiančius naudą, visų pirma, vartotojams.

Perkeltant Direktyvos nuostatas EEĮ projekte siūloma nustatyti teisę vartotojams veikti kaip AV, t. y. parduoti pačių pasigaminatą elektros energiją, dalyvauti teikiant lankstumo paslaugas ir (ar) diegiant energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemones, be to, leisti perduoti jų veiklai reikalingų elektros įrenginių valdymą trečiajai šaliai, šios šalies nelaikant AV. Savo esme tokia veikla atitinka gamintojo veiklą. Šiuo metu nėra ribojimų asmenims įsirengti elektros energijos gamybos įrenginius ir tapti gamintojais, tačiau aktyviojo vartotojo statusas liudys apie tai, kad asmuo įsirengia gamybos įrenginį ir gamina elektros energiją pirmiausia savo asmeniniams, pavyzdžiui, su kita jo vykdoma veikla susijusiems elektros energijos poreikiams tenkinti ir tokiu būdu asmenis, aktyviuosius vartotojus, atskirs nuo gamintojų kategorijos, kuriems gali būti taikomi tam tikri, skirtingi reikalavimai. Atitinkamai siūloma nustatyti, kad pradėdamas savo veiklą kaip rinkos dalyvis AV elektroniniu būdu informuoja apie savo vykdomą veiklą skirstomųjų tinklų operatorių, prie kurio tinklų yra prijungti jo elektros įrenginiai. Suteikiant teisę AV veikti kaip rinkos dalyviui ir prekiauti elektros energija kartu nustatoma pareiga atsakyti finansiškai už disbalansą, kurį sukelia jų veikla elektros energijos rinkoje. Taip pat EEĮ siūloma nustatyti pareigą AV turėti visus reikiamus leidimus, nurodytus EEĮ 16 straipsnyje, vykdyti atitinkamą veiklą, kai tokie leidimai yra nustatyti, kaip reikalaujama EĮ 20 straipsnio 3 dalyje, tačiau siūloma, papildant EEĮ 16 straipsnio nuostatas, atleisti tam tikrą grupę AV (priklausomai nuo jų veiklos masto ar gaminamos energijos šaltinio) nuo pareigos gauti leidimą vykdyti nepriklausomo elektros energijos tiekimo veiklą. Atskiriant GV nuo AV siūloma aiškiai nustatyti, kad GV nėra taikomos nuostatos, reguliuojančios AV veiklą.

Siekiant aktyvesnio bendruomenių dalyvavimo pasigaminant elektros energiją, taip pat vykdant kitas elektros energetikos veiklas, EEĮ siūloma nustatyti, kad PEB galės tapti juridinis

asmuo, įsteigtas Lietuvos Respublikos viešųjų įstaigų įstatymo, Lietuvos Respublikos daugiabučių gyvenamųjų namų ir kitos paskirties pastatų savininkų bendrijų įstatymo ar Lietuvos Respublikos sodininkų bendrijų įstatymo nustatyta tvarka. Kad toks juridinis asmuo įgytų PEB statusą, jo steigimo dokumentuose turėtų būti nustatyti PEB apibrėžime numatyti tikslai ir veikla, taip pat dalyvių ar narių veiksmingo bendrijos valdymo mechanizmas ir laisvo tapimo dalininku ar nariu, taip pat pasitraukimo tvarka, kuriuos PEB turėtų deklaruoti Tarybai Vyriausybės 2019 m. rugpjūčio 7 d. nutarimu Nr. 829 patvirtintose Veiklos elektros energetikos sektoriuje leidimų išdavimo taisyklėse nustatyta tvarka, kai teikia prašymą dėl elektros energijos gamybos įrenginio plėtros ar elektros energijos gamybos leidimo arba turėdamas vieną iš šių leidimų. Kadangi EEĮ projekto nuostatomis siūloma PEB nustatyti teisę dalyvauti elektros energijos rinkos segmentuose, atitinkamai su šia teise nustatoma ir PEB pareiga finansiškai atsakyti už disbalansą, kurį lemia jų veikla elektros energijos rinkoje. EEĮ projekte taip pat siūloma nustatyti, kad skirstomųjų tinklų operatorius bendradarbiautų su PEB, siekdamas sudaryti palankesnes sąlygas elektros energijos persiuntimui šiose bendruomenėse, taikydamas Tarybos nustatytus nediskriminuojančius paslaugų tarifus ar kainas. Įstatyme siūloma nustatyti pareigą PEB turėti visus reikiamus leidimus, nurodytus EEĮ 16 straipsnyje, vykdyti atitinkamą veiklą, kai tokie leidimai yra nustatyti, kaip reikalaujama EĮ 20 straipsnio 3 dalyje, tačiau, papildant EEĮ 16 straipsnio nuostatas, siūloma atleisti nuo pareigos turėti tiekimo leidimą, kai PEB tiekia elektros energiją savo dalininkams ar nariams, o kai tiekia kitiems vartotojams – siūloma atleisti tam tikrą grupę PEB, priklausomai nuo jų veiklos masto (šis matas nustatytas Reglamente (ES) 1348/2014) ar gaminamos energijos šaltinio (iš atsinaujinančių išteklių energijos). Be to, siūloma nustatyti, kad Taryba tikrina, prižiūri ir kontroliuoja, ar PEB atitinka įstatyme nustatytus reikalavimus ir steigimo sutartyje ir (ar) įstatuose nustatytus veiklos tikslus.

Be to, EEĮ projekte siūloma nustatyti, kad AV ir PEB, kai vykdytų elektros energijos tiekimo veiklą, patys galės apsispręsti, kokias sutartis norės sudaryti su vartotojais ar PEB – su savo dalininkais ar nariais dėl atsiskaitymo už persiuntimo (skirstymo) paslaugą. Laikantis bendro EEĮ principo, tokiu atveju galimi ir vienos, ir dviejų sutarčių modeliai – taikomas arba bendros – tiekimo ir persiuntimo paslaugos – sutarties modelis, arba atskiros tiekimo sutarties, sudaromos su tiekėju ir persiuntimo paslaugos sutarties, sudaromos su tinklų operatoriumi, modelis.

Siekiant įtvirtinti pirmiau minėtas Direktyvos nuostatas, EEĮ 2 straipsnį taip pat siūloma papildyti sąvoka „aktyvusis vartotojas“ ir sąvoka „piliečių energetikos bendrija“. Pastebėtina, kad Direktyvoje yra numatyta galimybė valstybėms narėms pasirinkti leisti PEB valdyti skirstomuosius tinklus ir vykdyti skirstymo veiklą, tačiau buvo nuspręsta nepasinaudoti tokia galimybe ir tai aiškiai įtvirtinta PEB apibrėžtyje, nustatant, kad PEB negali vykdyti skirstymo veiklos.

2. *Nuostatos dėl išmaniųjų apskaitos sistemų diegimo, funkcijų ir sąveikumo reikalavimai, asmens duomenų tvarkymo reikalavimai.*

Perkeliant Direktyvos 19–24 straipsnių nuostatas, EEĮ projektu siūloma patikslinti EEĮ 48 straipsnį ir jame nustatyti pareigą skirstomųjų tinklų operatoriui, aptarnaujančiam daugiau kaip 100 000 vartotojų, organizuoti išmaniųjų energijos apskaitos sistemų diegimą vartotojams, kai Taryba patvirtina teigiamus ilgalaikių sąnaudų ir numatomos naudos rinkai ir atskiriems galutiniams vartotojams ekonominio vertinimo (toliau – Ekonominis vertinimas) rezultatus. Pažymėtina, jog siūloma nustatyti, kad išmaniosios apskaitos sistemos yra įrengiamos vadovaujantis šių sistemų diegimą organizuojančio skirstomųjų tinklų operatoriaus parengtu planu dviem etapais – pirmu etapu per Ekonominiam vertinime numatytą laikotarpį vykdant diegimą šiame vertinime nurodytus kriterijus atitinkančioms vartotojų grupėms (pagal elektros energijos suvartojimą ir kitus kriterijus) ir antru etapu – vykdant diegimą likusiai galutinių vartotojų grupei ir keičiant įprastus apskaitos prietaisus (apskaitos prietaisus, kurie nėra išmanieji), kai nustoja galioti apskaitos prietaiso teisinis metrologinis patvirtinimas. Siūloma nustatyti, kad vartotojams turi būti numatyta galimybė susipažinti su šiuo planu. Taip pat minėtame 48 straipsnyje siūloma numatyti, kad išmaniųjų energijos apskaitos sistemų diegimo bei eksploatavimo sąnaudos yra pripažįstamos pagrįstomis sąnaudomis nustatant reguliuojamas kainas ar jų dalį. Be to, EEĮ projektu siekiama

nustatyti, kad diegiamos išmaniosios apskaitos sistemos turi atitikti tam tikrus minimalius techninius, funkcijų ir sąveikumo reikalavimus, kurie nustatomi energetikos ministro patvirtintose Elektros įrenginių įrengimo bendrosiose taisyklėse.

Šiuo metu pagal Tarybos 2019 m. rugsėjo 27 d. suderintą AB „Energijos skirstymo operatorius“ investicijų projektą „Išmaniosios elektros energijos apskaitos diegimas Lietuvoje“ (toliau – Projektas) numatytas sistemingas išmaniųjų apskaitos sistemų diegimas tam tikrai grupei vartotojų turėtų trukti 4 metus, o vėliau išmanieji apskaitos prietaisai būtų įrengiami pasibaigus kiekvieno vartotojo įprasto apskaitos prietaiso metrologinei patikrai. Įtvirtinant Direktyvos nuostatas, be kita ko, siūloma nustatyti vartotojo teisę, kai išmaniosios apskaitos sistemos nėra diegiamos sistemiškai, t. y. pabaigus išmaniųjų sistemų diegimo pirmąjį etapą, prašyti įrengti išmaniąją apskaitos sistemą, padengus Tarybos nustatytą dalį išlaidų, susijusių su šios sistemos įrengimu, kuri negali būti mažesnė kaip 50 procentų, išskyrus atvejus, kaip tokį prašymą teikia pažeidžiamas vartotojas ar vartotojas, kuris yra neįgalusis (jam išmanioji apskaitos sistema diegiama nemokamai). Atitinkamai siūloma nustatyti asmeniui, organizuojančiam šių sistemų diegimą, pareigą įrengti vartotojui išmaniąją apskaitos sistemą per ne ilgesnį kaip 4 mėnesių terminą.

Atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos Prezidento kanceliarijos pateiktą pasiūlymą, vykdamas socialinės politikos tikslus, užtikrinti neįgalųjų aplinkos pritaikymą jų poreikiams, 48 straipsnyje siūloma nustatyti, kad išmaniosios apskaitos sistemos pirmuoju etapu nemokamai gali būti diegiamos ir vartotojams, kurie yra neįgalieji (jie apibrėžti Lietuvos Respublikos neįgalųjų socialinės integracijos įstatyme), pagal jų pateiktus prašymus energetikos ministro įsakymu tvirtinamose Elektros energijos tiekimo ir naudojimo taisyklėse nustatyta tvarka ir sąlygomis.

Įtvirtinant Direktyvos nuostatas dėl išmaniosiomis apskaitos sistemomis renkamų asmens duomenų apsaugos, siūloma nustatyti išmaniąsias apskaitos sistemas diegiančiam asmeniui pareigą užtikrinti surenkamų ir perduodamų duomenų saugumą ir asmens duomenų apsaugą pagal tokių duomenų tvarkymui taikomus Europos Sąjungos ir nacionalinių teisės aktų nustatytus reikalavimus, be to, organizuoti duomenų tvarkymą taip, kad užtikrintų veiksmingą ir saugią prieigą prie duomenų ir (ar) jų mainus su asmenimis, turinčiais teisę tvarkyti atitinkamų vartotojų duomenis. EEĮ projektu siūloma užtikrinti, kad reikalavimus atitinkantys asmenys prašomus duomenis gautų nediskriminacinėmis sąlygomis ir tuo pačiu metu, duomenys būtų lengvai prieinami, o atitinkamos prieigos prie tų duomenų procedūros būtų skelbiamos viešai.

Taip pat perkeliant Direktyvos nuostatas EEĮ projekte siūloma įtvirtinti nuostatas dėl teisės per standartizuotą ryšio sąsają arba nuotoliniu būdu vartotojams arba jų vardu veikiantiems asmenims gauti išmaniųjų apskaitos prietaisų užfiksuotus duomenis lengvai suprantama forma ir neatlygintinai.

Siekiant teisinio aiškumo ir tikslumo, be kita ko, siūloma papildyti EEĮ 48 straipsnį nuostata, kad elektros energijos apskaita yra tvarkoma apskaitos prietaisais ar išmaniosiomis apskaitos sistemomis, elektros energija ir suteikta elektros energijos persiuntimo paslauga apskaitomos pagal įrengtų apskaitos prietaisų rodmenis ir (ar) kitais energetikos ministro patvirtintose Elektros energijos tiekimo ir naudojimo taisyklėse nustatytais būdais, o tinklų naudotojų pareiga sudaryti sąlygas tinklų operatoriams įrengti ir eksploatuoti apskaitos prietaisus, šios pareigos įgyvendinimo sąlygos ir tvarka nustatomos Elektros energijos tiekimo ir naudojimo taisyklėse. Be to, perkeliant Direktyvos nuostatas siūloma įtvirtinti nuostatą, kad tinklų operatoriai privalo užtikrinti, kad galutiniai vartotojai galėtų lengvai matyti savo apskaitos prietaisų rodmenis – tiesiogiai ar netiesiogiai per interneto sąsają arba kitą tinkamą sąsają.

3. Paklausos telkimo veiklos sąlygos ir vartotojų teisės dalyvaujant paklausos telkime.

Perkeliant reikiamas Direktyvos 13 ir 17 straipsnių nuostatas, susijusias su vartotojų paklausos pokyčių telkimu, siūloma EEĮ 41 straipsnyje aiškiai įtvirtinti nepriklausomų tiekėjų teisę (kai nėra reikalaujamas leidimas vykdyti nepriklausomo tiekėjo veiklą) vykdyti elektros energijos paklausos telkimą ir teikti su telkimu susijusias paslaugas jų aptarnaujamiems tiekimo paslaugos vartotojams šiomis sąlygomis: 1) tokios paslaugos turi būti teikiamos pagal atskirą sutartį (sutartį

dėl telkimo), sudarytą su vartotoju pagal EEĮ 61¹ straipsnyje nustatytas sąlygas; 2) tiekėjas turi atskirai vykdyti su tiekimo ir paklausos telkimo veikla susijusią elektros energijos apskaitą.

Taip pat EEĮ projektu siūloma EEĮ 41 straipsnyje numatyti nepriklausomų tiekėjų teisę, gavus leidimą vykdyti nepriklausomo telkėjo veiklą, teikti su paklausos telkimu susijusias paslaugas kitų nepriklausomų tiekėjų aptarnaujamiems tiekimo paslaugos vartotojams, numatant tokios veiklos sąlygas: 1) nepriklausomo paklausos telkėjo veiklą tiekėjas vykdo atsietai nuo tiekimo veiklos; 2) telkimo paslaugos turi būti teikiamos pagal atskirą sutartį (sutartį dėl telkimo); 3) nepriklausomas tiekėjas atskirai tvarko su tiekimo, su telkimo (jeigu tokią veiklą vykdo) ir nepriklausomo paklausos telkėjo veikla susijusią energijos apskaitą, 4) tiekėjas arba jo už balansą atsakinga šalis atskirai atsako ir atsiskaito už disbalansą, sukeltą vykdant nepriklausomo telkėjo veiklą ir tiekimo, taip pat telkimo veiklą.

Be to, siūloma išplėsti EEĮ 61¹ straipsnį nuostatomis dėl vartotojų teisės sudaryti ir prireikus nutraukti sutartis dėl telkimo ne tik su nepriklausomais telkėjais, bet ir su nepriklausomais tiekėjais, taip pat pakeisti paklausos telkėją. Sutarties nutraukimo ar telkėjo pakeitimo sąlygos atitinka nepriklausomo telkėjo pakeitimo sąlygas, nustatytas EEĮ 47 straipsnio 2 dalyje ir 49 straipsnio 2 dalies 2 punkte. Taip pat EEĮ 61¹ straipsnį siūloma papildyti nuostatomis, kuriose išdėstytos vartotojų teisę gauti informaciją apie sutelktą vartotojo paklausos pokytį ir informaciją apie į elektros tinklus patiektą ir parduotą elektros energiją įgyvendinančios nuostatos, taip pat nuostatos, numatančios, kad šios teisės vartotojams suteikiamos jų nediskriminuojant išlaidų, pastangų ir (ar) laiko požiūriu. Be to, čia siūloma nustatyti, kad nepriklausomi tiekėjai neturi teisės taikyti vartotojams diskriminacinių techninių ir (ar) administracinių reikalavimų, procedūrų ir (ar) įkainių priklausomai nuo to, ar vartotojai yra sudarę sutartį su nepriklausomu paklausos telkėju.

4. Elektromobilių įkrovimo prieigų integravimas į elektros energijos tinklą.

Perkeliant Direktyvos 33 straipsnio nuostatas ir įtvirtinant palankesnes elektromobilių įkrovimo prieigų prijungimo sąlygas, EEĮ projektu, derinant su Lietuvos Respublikos alternatyviųjų degalų įstatymo (toliau – ADĮ) nuostatomis, siūloma papildyti EEĮ 67 straipsnį nuostatomis dėl elektromobilių įkrovimo prieigų prijungimui taikomų įkainių. Kadangi elektromobilio įkrovimo prieigos prijungimo kaip laikino prijungimo atveju taikomas 100 procentų skirstomųjų tinklų operatoriaus įrengimo sąnaudų įkainis, tai EEĮ projektu siūloma nustatyti, kad, jeigu jos prijungimui prie elektros tinklų nebuvo suteikta parama iš valstybės biudžeto ar Europos Sąjungos lėšų ir ši elektromobilio įkrovimo prieiga įregistruojama Viešųjų ir pusiau viešųjų elektromobilių įkrovimo prieigų informacinėje sistemoje, skirstomųjų tinklų operatorius Energetikos ministerijos nustatyta tvarka ir sąlygomis kompensuoja elektromobilių įkrovimo prieigos prijungimą organizavusiam asmeniui 50 procentų skirstomųjų tinklų operatoriaus įrengimo sąnaudų.

Kadangi perkeliama Direktyvos 33 straipsnio nuostatos imperatyviai nustato draudimą skirstymo sistemos operatoriams valdyti elektromobilių įkrovimo prieigas, išskyrus, kai jis tokias prieigas turi savo reikmėms, atitinkamas nuostatas EEĮ projektu siūloma įtvirtinti EEĮ 41¹ straipsnyje. Įstatymų projektų rengėjai pasirinko nepasinaudoti Direktyvoje numatyta galimybe padaryti išimtį ir nustatyti prielaidas ir sąlygas, kuomet skirstomųjų tinklų operatorius gali įgyti teisę plėtoti, valdyti elektromobilių įkrovimo prieigas.

Pastebėtina, kad naujose nuostatose dėl elektromobilių įkrovimo prieigų naudojamos sąvokos: „elektromobilis“, „elektromobilio įkrovimo prieiga“ yra apibrėžtos ADĮ.

5. Papildomos paslaugos ir su dažnio reguliavimu nesusijusios papildomos paslaugos.

Siekiant išspręsti šiuo metu Lietuvos Respublikos energetikos teisės aktams būdingą teisės normų koliziją, susidariusią skirtingai apibrėžiant ir taikant sisteminių paslaugų (t. y. perdavimo sistemos operatoriaus tinklų naudotojams teikiamų paslaugų) ir Direktyvos 2 straipsnio 48 punkte apibrėžtų papildomų paslaugų (t. y. perdavimo sistemos operatoriaus iš rinkos dalyvių įsigyjamų paslaugų) koncepcijas, EEĮ projektu siūloma apskritai atsisakyti sisteminių paslaugų koncepcijos. EEĮ projekto derinimo metu vykusios diskusijos su Tarybos atstovais pagrindė, kad sisteminės

paslaugos yra perdavimo veiklos dalis ir jų išskyrimas įstatymo lygmeniu nėra tikslingas, o kaip tik priešingai – lemia teisinį neaiškumą. Vadovaujantis Direktyvos ir Reglamento (ES) 2019/943 nuostatomis, EEĮ projektu išplėtotą papildomų paslaugų, kaip perdavimo sistemos operatoriui reikalingų iš rinkos dalyvių įsigyjamų paslaugų, koncepcija. Atskirai kaip papildomų paslaugų sudedamoji dalis apibrėžtos su dažnio reguliavimu nesusijusios papildomos paslaugos, nustatyti jų reguliavimo principai, kuriais vadovaudamasis perdavimo sistemos operatorius šias paslaugas įsigyja iš rinkos dalyvių iš anksto nustatyta tvarka, kurioje, be kita ko, nustatomos tinklams eksploatuoti būtinų su dažnio reguliavimu nesusijusių papildomų paslaugų specifikacijos, taip pat įgaliojimai Tarybai kontroliuoti šių paslaugų įsigijimo tvarkos nustatymą ar riboti perdavimo sistemos operatoriaus teisę įsigyti šias paslaugas.

Kadangi Lietuvoje perdavimo sistemos operatorius, o ne skirstomųjų tinklų operatorius yra atsakingas už papildomų paslaugų, įskaitant už su dažnio reguliavimu nesusijusių papildomų paslaugų ir produktų, būtinų veiksmingam, patikimam ir saugiam elektros energetikos sistemos eksploatavimui užtikrinti, pirkimą, tai nėra pagrindo skirstomųjų tinklų operatoriui EEĮ nustatyti ir taikyti Direktyvos 31 straipsnio 7 dalyje dėstomų nuostatų dėl su dažnio reguliavimu nesusijusių papildomų paslaugų pirkimo.

6. *Lankstumas ir lankstumo paslaugos.*

Direktyvos 32 straipsnyje keliama užduotis valstybėms narėms sukurti tokią rinkos sistemą, kurioje būtų atlyginama už lankstumą ir inovacijas, o siekiant tokio lankstumo, kuris yra būtinas siekiant elektros energijos sistemą pritaikyti prie kintamos ir paskirstytos atsinaujinančiųjų išteklių elektros energijos gamybos, esminis vaidmuo turi tekti patiems vartotojams. Todėl svarbu, kad būtų diegiamos naujos inovatyvios paslaugos, kuriomis būtų atsižvelgiama į kintančius vartotojų poreikius ir galimybes, kartu didinant visos sistemos lankstumą. Taigi perkeliant Direktyvos 32 straipsnio nuostatas, skatinama skirstomųjų tinklų operatorius naudoti lankstumo priemones.

Atitinkamai EEĮ projektu siūloma papildyti EEĮ 2 straipsnį naujomis „elektros energetikos sistemos lankstumo“ ir „elektros energetikos sistemos lankstumo paslaugų“ sąvokomis ir jų apibrėžtimis. Lankstumas savaime reiškia gebėjimą koreguoti elektros energijos gamybos ir (ar) vartojimo apimtį reaguojant į objektyviai numatomus ar galimus išorės veiksnius (įskaitant ir energijos paklausos ir (ar) pasiūlos pokyčius bei kainų pokyčius rinkoje), siekiant tiekti elektros energiją nepertraukiamai ir efektyviai. Lankstumo paslaugos reiškia rinkos dalyvių teikiamas paslaugas, kurias skirstomųjų tinklų operatorius perka rinkos sąlygomis, atsižvelgdamas į lankstumo poreikį jo valdomuose tinkluose, siekdamas nepertraukiamai persiųsti elektros energiją ir efektyviai valdyti tinklą, įskaitant efektyviai vykdomą tinklų plėtrą. Vis dėlto EEĮ projekte siūloma suteikti Tarybai teisę apriboti skirstomųjų tinklų operatoriaus teisę pirkti lankstumo paslaugas, jeigu toks pirkimas būtų ekonomiškai neefektyvus, iškraipytų rinką ar dėl to didėtų perkrova.

Šiuo metu yra sudėtinga įvardyti visas galimas lankstumo paslaugas, kurios bus siūlomos ir perkamos besivystant elektros energijos rinkai ir elektros energetikos sektoriuje naudojamoms technologijoms bei sistemos valdymo principams, todėl EEĮ projekte (EEĮ 40¹ straipsnio 1 dalyje) nėra pateikiamas galutinis lankstumo paslaugų sąrašas. Numatoma, kad skirstomųjų tinklų operatoriaus įsigijamos lankstumo paslaugos apims šias paslaugų grupes: su elektros energijos pasiūlos ir paklausos valdymu, vartotojo paklausos pokyčio valdymu, paklausos telkimu, energijos kaupimu, perkrovos valdymu paslaugas, taip pat skirstomųjų tinklų operatoriaus veikloje reikalingas kitas paslaugas, būtinas nepertraukiamam ir efektyviam elektros energijos skirstymo paslaugų teikimui.

Perkeliant Direktyvos 32 straipsnio nuostatas, EEĮ projektu siūloma papildyti EEĮ 40¹ straipsniu ir jame numatyti, kad skirstomųjų tinklų operatorius turi teisę įsigyti lankstumo paslaugas, jomis naudotis, vadovaudamasis jo parengtu ir Tarybos patvirtintu Prekybos lankstumo paslaugomis tvarkos aprašu, įskaitant šiame apraše nustatytomis lankstumo paslaugų specifikacijomis. Šiame straipsnyje taip pat numatyti lankstumo paslaugų įsigijimo principai ir kriterijai – turi būti sudaryta galimybė šias paslaugas siūlyti visiems rinkos dalyviams, o jos

įsigyjamos skaidria, dalyvavimu ir rinkos veikimu grindžiama procedūra. Be kita ko, siūloma nustatyti, kad Taryba užtikrintų, kad skirstomųjų tinklų operatoriui įsigyjant lankstumo paslaugas būtų pagerintas skirstomųjų tinklų eksploatavimo ir plėtros efektyvumas, kartu užtikrinant nepertraukiamą ir efektyvų elektros energijos skirstymo paslaugų teikimą, skirstomųjų tinklų operatorius tokias paslaugas įsigytų ir jas naudotų, prioritetą teikdamas energijos vartojimo efektyvumą didinančioms priemonėms. Taip pat EEĮ projektu siūloma nustatyti pareigas skirstomųjų tinklų operatoriui – rengiant Prekybos lankstumo paslaugomis tvarkos aprašą, konsultuotis su rinkos dalyviais ir derinti jį su perdavimo sistemos operatoriumi, bendradarbiauti su perdavimo sistemos operatoriumi, keičiantis būtina informacija ir koordinuojant veiksmus, kad būtų užtikrintas optimalus išteklių naudojimas.

Perkeliant 2018 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2018/2001 dėl skatinimo naudoti atsinaujinančiųjų išteklių energiją 24 straipsnio 8 dalies nuostatas, EEĮ 40¹ straipsnio 8 dalyje siūloma nustatyti skirstomųjų tinklų operatoriui pareigą, bendradarbiaujant su jo veiklos teritorijoje veiklą vykdančiais šilumos tiekėjais, kas 4 metus įvertinti galimybę panaudoti centralizuoto šilumos ir (ar) vėsumos energijos tiekimo sistemą teikiant lankstumo paslaugas, o vertinimo rezultatus pateikti ir (ar) panaudoti 10 metų skirstomųjų tinklų plėtros, atnaujinimo, modernizavimo ir investicijų plane ir (ar) rengiant (atnaujinant) Prekybos lankstumo paslaugomis tvarkos aprašą.

Kadangi lankstumo paslaugų poreikis pirmiausia turi būti planuojamas ir atskleidžiamas skirstomųjų tinklų operatoriaus 10 metų skirstomųjų tinklų plėtros, atnaujinimo, modernizavimo ir investicijų plane, tai siūloma EEĮ 40¹ straipsnio įsigaliojimą numatyti 2023 m. sausio 1 d., kad skirstomųjų tinklų operatorius iki 2022 m. gruodžio 1 d. teikdamas 10 metų skirstomųjų tinklų plėtros, atnaujinimo, modernizavimo ir investicijų planą kartu galėtų pateikti ir Prekybos lankstumo paslaugomis tvarkos aprašą, kuris būtų patvirtintas iki atitinkamų EEĮ nuostatų įsigaliojimo.

7. *Energijos kaupimo įrenginiai ir operatorių teisė juos valdyti, kaupimo įrenginių prijungimas prie perdavimo sistemos operatoriaus ar skirstomųjų tinklų operatoriaus elektros tinklų.*

Direktyvoje nustatytas elektros energijos kaupimo įrenginių teisinis reguliavimas numato tam tikrus apribojimus skirstymo ir perdavimo sistemų operatoriams šiuos įrenginius valdyti (Direktyvos 36 ir 54 straipsniai). Perkeliant Direktyvos 36 ir 54 straipsnių nuostatas, siūloma EEĮ 48³ ir 48⁴ straipsniuose aiškiai apibrėžti tinklų operatorių teisės į energijos kaupimo įrenginius bendruosius principus ir taikomus ribojimus.

EEĮ projektu siūloma nustatyti analogiškus Direktyvoje numatytiems ribojimus ir perdavimo tinklų, ir skirstomųjų tinklų operatoriui nuosavybės teise turėti, valdyti eksploatuoti kaupimo įrenginius. Tačiau, kaip ir Direktyvoje, EEĮ projekte siūloma nustatyti tam tikras išimtis, kurios tam tikrais, aiškiai apibrėžtais atvejais leidžia operatoriams turėti nuosavybės teise kaupimo įrenginius ir jais disponuoti.

EEĮ 2 straipsnį siūloma papildyti apibrėžiant Direktyvos 2 straipsnio 51 punkto sąvoką „visiškai integruoti tinklo komponentai“, kuri vartojama nusakant tinklų operatorių energijos kaupimo įrenginio savybę.

EEĮ projektu taip pat siūloma detalai reglamentuoti energijos kaupimo įrenginių prijungimo prie skirstomųjų tinklų operatoriaus elektros tinklų sąnaudų apmokėjimo tvarką. Direktyvos 15 straipsnio 5 dalyje ir 42 straipsnyje yra akcentuojamas poreikis energijos kaupimo įrenginių savininkams taikyti nediskriminacines reguliavimo priemones lyginant su gamintojais ar vartotojais. Atsižvelgiant į tai, kad energijos kaupimo įrenginių prijungimui prie elektros tinklų taikytini skirtingi techniniai reikalavimai, atsižvelgiant į energijos kaupimo įrenginių daromą įtaką (ar kaupimo įrenginys bus generavimo šaltinis ar bus naudojamas tik elektros energijos vartojimo tikslams) elektros tinklų parametrams, siūloma EEĮ 67 straipsnio 7 dalies 8 punkte nustatyti, kad energijos kaupimo įrenginių savininkas turės apmokėti 100 procentų skirstomųjų tinklų operatoriaus sąnaudų arba moka pagal šį dydį apskaičiuotą ir Tarybos patvirtintą įkainį, kai energijos kaupimo įrenginys bus įrengiamas vartojimui ir elektros tiekimui į elektros tinklą

(dalyvavimui rinkoje) ir 50 procentų – kai energijos kaupimo įrenginys numatomas naudoti tik vartojimo tikslams.

Siekiant nustatyti palankesnes energijos kaupimo įrenginių prijungimo prie elektros tinklų sąlygas, siūloma nustatyti, kad, kaip ir kiti vartotojai, energijos kaupimo įrenginių savininkai, siekiantys kuo greičiau prijungti energijos kaupimo įrenginius prie tinklų operatorių elektros tinklų, turės teisę savo lėšomis įrengti ir (ar) statyti šiuos elektros tinklus ir organizuoti jų įrengimo ir (ar) statybos darbus. Energijos kaupimo savininkas turės apmokėti 100 procentų perdavimo tinklų statybos ar skirstomųjų tinklų įrengimo sąnaudų. Siūloma nustatyti aplinkybę, kada energijos kaupimo įrenginių savininkas galės pats statyti ar įrenginėti tinklų operatorių elektros tinklus ir atitinkamomis nuostatomis papildyti EEĮ 67 straipsnio 7 dalies 3 punktą ir 67 straipsnio 8 dalį.

8. *Nuostatos dėl didmeninių vartotojų ir duomenų saugojimo.*

Direktyvoje numatoma, kad tam tikras teisės ir pareigas turi ne tik galutiniai vartotojai, bet ir didmeniniai vartotojai (angl. *wholesale customer*). EEĮ projekte šiuos asmenis siūloma vadinti elektros energijos didmenininkais (toliau – didmenininkas), nes vertimas „vartotojas“ iš anglų kalbos nėra tikslus. EEĮ projektu įtvirtinus didmenininko sąvoką, siūloma patikslinti kai kurias EEĮ nuostatas dėl didmenininkų teisių ir pareigų, jeigu pagal savo teisių apimtį jie nepakliūva į kitas EEĮ asmenims įvardyti vartojamas sąvokas. Pirmiausia patikslinama 58 straipsnio 2 dalis, nustatant, kad didmenininkas turi teisę sudaryti sutartis su keliais nepriklausomais tiekėjais, taip pat su pasirinktu gamintoju.

Siekiant tinkamai perkelti Direktyvos 64 straipsnio 1 dalį, siūloma patikslinti ir EĮ 31 straipsnio 1 dalį, kurioje nurodoma tvarka dėl informacijos apie sandorius su didmeniniais vartotojais saugojimo ir pateikimo, joje vartojamas sąvokas suvienodinant su šio įstatymo 2 dalyje nurodytomis sąvokomis.

9. *Pasinaudojimo elektros tinklais tvarkos aprašas ir naujų įrenginių prijungimo ir eksploatavimo apribojimų nustatymas.*

Perkeliant Direktyvos 42 straipsnio nuostatas ir siekiant sistemiškai sureguliuoti tinklų operatorių naujiems tinklų naudotojų įrenginiams taikomų prijungimo sąlygų nustatymą siūloma EEĮ 31 straipsnio naujoje 2 dalyje ir 39 straipsnio naujoje 2 dalyje nustatyti pareigą atitinkamam tinklų operatoriui užtikrinti trečiųjų asmenų prieigą prie jo valdomų elektros tinklų taip pat, vadovaujantis Tarybos nustatytais sąlygomis, parengti ir teikti Tarybai tvirtinti, vėliau skelbti pasinaudojimo tinklais tvarkos aprašą, kuriame būtų nustatyti prijungimo pajėgumų arba eksploatavimo apribojimai, taip pat užtikrintas tinklų naudotojų naujai prijungiamų įrenginių ekonominis efektyvumas.

Atitinkamai siūloma papildyti EEĮ 9 straipsnio 3 dalį Tarybos pareiga nustatyti pasinaudojimo elektros tinklais tvarkos rengimo sąlygas ir tvirtinti tinklų operatoriaus parengtą pasinaudojimo elektros tinklais tvarkos aprašą.

Kadangi nuostatos dėl Pasinaudojimo elektros tinklais aprašo yra AIEĮ, tai atitinkamai siūlomi šio įstatymo pakeitimai, kuriuose siūloma keisti nuorodas nurodant EEĮ atitinkamas nuostatas.

10. *Reguliavimo institucijų pareigos ir įgaliojimai, nepriklausomumo užtikrinimas.*

Direktyva išplečiamas elektros energijos vidaus rinkos teisinis reguliavimas taip pat turi tiesioginę įtaką Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos ir Tarybos užduotims, kompetencijai ir teisiniam statusui. Neišvengiama, kad, plečiantis elektros energijos rinkos dalyvių veiklos teisiniam reglamentavimui, atitinkamai turi plėstis ir Tarybos kompetencija, kuri yra reikalinga tinkamam tokios veiklos reguliavimui, stebėsenai, priežiūrai ir kontrolei užtikrinti.

EEĮ projektu siūloma papildyti EEĮ 6, 7 ir 9 straipsnius, taip pat EĮ 8 straipsnį, išplečiant Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos, Energetikos ministerijos ir Tarybos funkcijas elektros energetikos sektoriuje ir bendrai energetikoje, kaip tai numatyta Direktyvos VII skyriaus

nuostatose.

EEĮ projektu siūloma papildyti EEĮ 6 ir 7 straipsnius, numatant atitinkamai pareigą Vyriausybei ar jos įgaliotai institucijai nustatyti PEB statuso suteikimo ir panaikinimo tvarką, Tarybos teikimu nustatyti Reglamento (ES) 2019/943 25 straipsnyje nurodytą patikimumo standartą, Energetikos ministerijai – tvirtinti Elektros energijos rinkos taisyklės, pakeisiančias šiuo metu galiojančias Prekybos elektros energija taisyklės, patvirtintas Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2009 m. gruodžio 9 d. įsakymu Nr. 1-244 „Dėl Prekybos elektros energija taisyklių patvirtinimo“, taip pat vadovaujantis Reglamento (ES) 2019/943 20 straipsnio nuostatomis, parengti ir tvirtinti Lietuvos elektros rinkos plėtros įgyvendinimo planą.

EEĮ projektu siūloma papildyti EEĮ 9 straipsnyje esamų Tarybos funkcijų sąrašą pareigomis, susijusiomis su elektros kaupimo įrenginių nuosavybės klausimų sprendimu ir nuosavybės perleidimu, bei pareiga stebėti ir vertinti investavimą į elektros energijos gamybos ir energijos kaupimo įrenginius, siekiant užtikrinti tiekimo saugumą. Be to, EEĮ 9 straipsnyje Tarybai siūloma nustatyti pareigas, susijusias su lankstumo paslaugų ir su dažnio reguliavimu nesusijusių papildomų paslaugų integravimu ir panaudojimu skirstomuosiuose ir (ar) perdavimo tinkluose, taip pat stebėti ir vertinti tinklų operatorių veiklos, susijusios su išmaniojo elektros energijos tinklo plėtra, rezultatus ir kas dvejus metus skelbti metinėje ataskaitoje Europos Komisijai. Taip pat EEĮ projektu siūloma įtvirtinti Tarybos pareigą vertinti tinklų operatorių 10 metų tinklo plėtros planus, taip pat prižiūrėti perdavimo sistemos operatorių investicijų planus ir metinėje ataskaitoje Europos Komisijai juos vertinti atitinkamu aspektu.

EĮ projektu siūloma EĮ 8 straipsnyje nustatyti Tarybos pareigą užtikrinti keitimosi duomenimis procesų derinimą su svarbiausiais rinkos procesais regioniniu lygmeniu.

Elektros energetikos įmonių ir kitų rinkos dalyvių pareigų vykdymo kontrolę užtikrins Taryba pagal Reglamentą (ES) 2019/943, ES elektros tinklo kodeksų nuostatas ir kitus tiesiogiai taikomus ES teisės aktus, įskaitant susijusius su tarpvalstybiniais klausimais, taip pat pagal Energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūros sprendimus.

Įgyvendinant Reglamentą (ES) 2019/942, kuris pakeitė Reglamentą (EB) Nr. 713/2009, nuostatas, EEĮ projektu koreguojamos EEĮ 76 straipsnio nuostatos dėl Tarybos įgaliojimų pagal kompetenciją atstovauti Lietuvos Respublikai Energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūros veikloje.

11. Rinkos dalyvių atsakomybė už disbalansą (Reglamento 2019/943 5 str.).

Įgyvendinant Reglamentą 2019/943 5 straipsnį, EEĮ projektu siūloma nauja redakcija išdėstyti EEĮ 59 straipsnio 5 dalį ir joje įtvirtinti bendrąjį principą, kad kiekvieno rinkos dalyvio atsakomybė už savo paties sukeltą disbalansą ir su tuo susijusias pareigas, už balansą atsakingos šalies atsakomybė nustato Reglamento (ES) Nr. 2019/943 5 straipsnio 1 dalies nuostatos, o jose nustatytą finansinę atsakomybę rinkos dalyvis arba asmuo, su kuriuo rinkos dalyvis sudarė atsakomybės už disbalansą perdavimo sutartį, kaip už balansą atsakinga šalis, prisiima sudarydamas su perdavimo sistemos operatoriumi atsiskaitymo už disbalansą sutartį, parengtą pagal perdavimo sistemos operatoriaus nustatytas atsiskaitymo už disbalansą sutarties (už balansą atsakingoms šalims taikomų nuostatų ir sąlygų) standartines sąlygas. Įstatymų leidėjas turi teisę atleisti rinkos dalyvius nuo šios atsakomybės tik Reglamento 2019/943 5 straipsnyje numatytais atvejais ir apimtimi. Atsižvelgiant į tai, rinkos dalyvių atleidimo nuo atsakomybės už disbalansą bendrąją taisyklę EEĮ projektu siūloma įtvirtinti EEĮ 59 straipsnio naujoje 4 dalyje, o konkrečius atleidimo nuo tokios atsakomybės atvejus atsinaujinančių išteklių energetikos sektoriuje baigtiniu sąrašu įtvirtinti AIEĮ 3 straipsnio 2 dalies 3 punkte ir naujoje 3 dalyje (AIEĮ projektas).

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad, palyginti su šiuo metu galiojančios redakcijos AIEĮ 3 straipsniu, rinkos dalyvių atleidimo nuo atsakomybės už disbalansą galimų atvejų apimtis nėra plečiama ir toliau apsiribojama atleidimo nuo tokios atsakomybės taikymu išimtinai energijos iš atsinaujinančių išteklių gamintojams, kurių eksploatuojamų elektrinių įrengtoji galia neviršija Reglamento 2019/943 5 straipsnyje nustatytų galių (keičiamas AIEĮ 3 straipsnio 2 dalies 3 punktas). Naikinant bandomųjų projektų koncepciją taip pat siūloma naikinti AIEĮ 3 straipsnio 2 dalies

4 punktas, kuriame numatytas atleidimas nuo atsakomybės už disbalansą bandomuosius projektus vykdančioms gamintojams.

Atsižvelgiant į EEĮ projekto derinimo metu suinteresuotų asmenų pateiktas pastabas, EEĮ projekte taip pat siūloma aiškiai ir skaidriai reglamentuoti, kad už rinkos dalyvio, kuris įstatymu yra atleistas nuo atsakomybės už disbalansą, sukeltą disbalansą finansiškai atsako perdavimo tinklų arba skirstomųjų tinklų operatorius, kai to rinkos dalyvio elektros energiją, pagamintą naudojant atsinaujinančius energijos išteklius, centralizuotai superka atitinkamai paskirtoji įmonė, veikianti EEĮ 58 straipsnio 5 dalyje nustatyta tvarka ir sąlygomis, ar skirstomųjų tinklų operatorius. Nekeičiant esamos viešuosius interesus atitinkančių paslaugų teikimo ir atsiskaitymų už jas tvarkos siūloma aiškiai nustatyti, kad su tokia finansine atsakomybe susijusios tinklų operatorių sąnaudos kompensuojamos viešuosius interesus atitinkančių paslaugų lėšomis Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka ir sąlygomis. Tuo atveju, kai rinkos dalyvis įstatymu yra atleistas nuo atsakomybės už disbalansą, tačiau jo pagaminta elektros energija nėra centralizuotai superkama, šis rinkos dalyvis pats vykdo veiksmus, kuriais užtikrina savo pagamintos elektros energijos balansą elektros energijos rinkoje, tačiau su tuo susijusios rinkos dalyvio išlaidos kompensuojamos viešuosius interesus atitinkančių paslaugų lėšomis Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka ir sąlygomis. Atitinkamai siūloma patikslinti AIEĮ 20 straipsnio 1 dalį, kad atsakomybę už šios gamybos sukeltą disbalansą užtikrinantys veiksmai yra viešuosius interesus atitinkančios paslaugos elektros energetikos sektoriuje, taip pat patikslinti EEĮ 74 straipsnio 2 dalies 1 punkto formuluotes.

Siekiant užtikrinti Reglamente 2019/943 ir EEĮ vartojamų sąvokų suderinamumą, EEĮ projektu siūloma įtvirtinti naują sąvoką „disbalansas elektros energijos rinkoje“ ir jos apibrėžti prilyginti Reglamento 2017/2195 2 straipsnio 8 punkte pateiktai apibrėžčiai.

12. Balansavimo rinka (Reglamento 2019/943 6 str.).

Balansavimo paslaugų rinkos santykių teisinis pagrindas yra tiesiogiai taikomos Reglamento 2019/943 ir Reglamento 2017/2195 nuostatos, kurių perkėlimas į Lietuvos Respublikos nacionalinę teisę nėra reikalingas. Vis dėlto pagal Reglamento 2017/1485, kuriame, be kita ko, nustatomos techninės balansavimo paslaugų charakteristikos ir balansavimo apimčių nustatymas, 2 straipsnio 4 dalį Lietuvos perdavimo sistemos operatoriui tol ir tiek, kiek jis „veikia sinchroniniu režimu sinchroninėje zonoje, kurioje ne visos šalys saistomos Sąjungos teisės aktų, daroma šio reglamento I priede išvardytų nuostatų taikymo išimtis“, kuri, iš esmės lemia ir perdavimo sistemos operatoriaus balansavimo veiksmus pereinamuoju laikotarpiu, kol Lietuvos energetikos sistema integruosis į bendrai veikiančią ES elektros energetikos sistemą ir rinką. Todėl nacionalinės teisės lygmeniu siūloma įtvirtinti bendruosius balansavimo paslaugų rinkos organizavimo ir funkcionavimo principus, taikytinus pereinamuoju laikotarpiu – iki perdavimo sistemos operatoriaus prisijungimo prie Europos balansavimo energijos mainų ir disbalanso paskirstymo nustatymo platformų pagal Reglamentą (ES) 2017/2195 – ir po jo. Tuo tikslu EEĮ projektu siūloma EEĮ 67 straipsnį papildyti nauja 4¹ dalimi, įtvirtinančia balansavimo energijos ir disbalanso kainodaros principus pereinamuoju laikotarpiu – balansavimo paslaugų teikimo sutarties (balansavimo paslaugų teikėjams taikomų nuostatų ir sąlygų) standartinėse sąlygose nustatomos techninės kainos pasiūlymo ribos pagrindu, ir po jo – Reglamento 2019/943 6 straipsnio nuostatų pagrindu, t. y. pasibaigus pereinamajam laikotarpiui, apie kurio pabaigą paskelbs perdavimo sistemos operatorius, suderinęs su Taryba, balansavimo energijos techninė kainos pasiūlymo riba balansavimo paslaugų teikimo sutartyse iš anksto nenustatomos, o balansavimo energijos kaina bus nustatoma pirkimo procedūros, kurią perdavimo sistemos operatorius vykdo Reglamente (ES) 2017/2195 ir Elektros energijos rinkos taisyklėse nustatyta tvarka ir sąlygomis, metu.

Procedūrinės nuostatos, reikalingos Reglamento 2019/943 6 straipsniui ir Reglamentui 2017/2195 tinkamai įgyvendinti, taip pat balansavimo paslaugų rinkos reguliavimo teisiniui aiškumui ir nuoseklumui užtikrinti, bus reglamentuotos Elektros energijos rinkos taisyklėse.

Siekiant EEĮ sąvokas suderinti su Reglamente 2019/943 ir Reglamente 2017/2195 vartojamomis sąvokomis, EEĮ projektu siūlomos naujos ar patikslintos esamos su balansavimo

paslaugų rinka susijusios sąvokos – „elektros energetikos sistemos balansavimas“, „balansavimo elektros energija“, „elektros energetikos sistemos balansavimo pajėgumai“, „elektros energetikos sistemos balansavimo paslaugos“, „elektros energetikos sistemos balansavimo paslaugų teikėjas“ ir „už balansą elektros energijos rinkoje atsakinga šalis“ – ir jų apibrėžtys.

Vadovaujantis Reglamento 2019/943 ir Reglamento 2017/2195 nuostatomis, EEĮ siūloma atsisakyti reguliavimo energijos koncepcijos ir ją pakeisti nauja, ES dokumentus atitinkančia balansavimo paslaugų koncepcija. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad toks pokytis yra labiau reguliacinio lygmens ir neturės kritinės įtakos šiuo metu besiklostantiems santykiams tarp perdavimo sistemos operatoriaus ir balansavimo paslaugų teikėjų, taip pat už balansą atsakingos šalies (šiuo metu vadinamos balansavimo energijos tiekėju), tačiau sudarys sąlygas tolesnei balansavimo paslaugų rinkos plėtrai, įtraukiant naujus balansavimo paslaugų teikėjų siūlomus rinkos produktus ir paslaugas, taip didinant rinkos konkurencingumą, likvidumą ir skaidrumą.

13. Kitos paros ir einamosios paros rinkos (Reglamento 2019/943 7 ir 8 str.).

Siekiant įgyvendinti Reglamento 2019/943 7 ir 8 straipsnius, EEĮ projektu siūloma EEĮ 59 straipsnį papildyti nauja 9 dalimi ir joje numatyti, kad perdavimo sistemos operatorius (LITGRID, AB) ir paskirtasis elektros energijos rinkos operatorius (NordPool AS) bendrai organizuoja kitos paros ir einamosios paros elektros energijos rinkų valdymą, vadovaudamiesi EEĮ, Reglamente (ES) 2019/943 ir Reglamente 2015/1222 nustatytais reikalavimais.

Taip pat minėtoje EEĮ 59 straipsnio naujoje 9 dalyje siūloma įtvirtinti bendrąjį principą, kad prekyba kitos paros ir einamosios paros elektros energijos rinkose vykdoma elektros biržoje, kurią administruoja paskirtasis rinkos operatorius, kaip nustatyta EEĮ 63 straipsnyje. EEĮ projektu EEĮ 63 straipsnį siūloma išdėstyti nauja redakcija, vadovaujantis Reglamento 2019/943 7 ir 8 straipsnių ir Reglamento 2015/1222 nuostatomis.

Pabrėžtina, kad EEĮ projektu siūloma galiojančios redakcijos EEĮ vartojamą sąvoką „elektros energijos biržos operatorius“ pakeisti ES dokumentuose vartojama sąvoka „paskirtasis elektros energijos rinkos operatorius“ (angl. *nominated electricity market operator*).

Elektros energijos rinkos taisyklėse bus įtvirtintos procedūrinės kitos paros ir einamosios paros rinkų organizavimo ir funkcionavimo nuostatos, reikalingos Reglamento 2019/943 7 ir 8 straipsnių bei Reglamento 2015/1222 nuostatomis tinkamai įgyvendinti Lietuvos Respublikos elektros energetikos sektoriuje.

14. Išankstinių sandorių rinkos (Reglamento 2019/943 9 str.).

Siekiant įgyvendinti Reglamento 2019/943 9 straipsnį, EEĮ projektu siūloma EEĮ 59 straipsnį papildyti nauja 10 dalimi ir joje įtvirtinti bendrąjį principą, kad išankstinių sandorių rinka elektros energetikos sektoriuje organizuojama Lietuvos Respublikos finansinių priemonių rinkų įstatyme nustatyta tvarka ir sąlygomis, vadovaujantis Reglamente 2016/1719 nustatytais reikalavimais. Atsižvelgiant į tai, kad išankstiniai sandoriai Lietuvos Respublikoje yra finansinių priemonių rinkų reguliavimo sritis, o tokių sandorių specifiką elektros energetikos sektoriuje reglamentuoja tiesiogiai taikomos Reglamento 2019/943 ir Reglamento 2016/1719 nuostatos, išankstinių sandorių rinkos reguliavimo tolesnis detalizavimas EEĮ nėra reikalingas.

15. Gaminamos elektros energijos ir vartotojo paklausos pokyčio skirstymas (Reglamento 2019/943 12 str.) ir perskirstymas (Reglamento 2019/943 13 str.).

Reglamento 2019/943 12 straipsnio 1 dalis įtvirtina bendrąjį principą, kad pagaminta elektros energija ir vartotojo paklausos pokytis elektros tinkluose skirstomi remiantis nediskriminavimo, skaidrumo ir rinkos principais, išskyrus to paties 12 straipsnio 2–6 dalyse numatytus atvejus, kai toks skirstymas užtikrinamas pirmumo teise. Galiojančios redakcijos EEĮ 31 straipsnio 2 dalyje numatyta elektros energijos priėmimo ir persiuntimo perdavimo tinklais pirmumo teisė suteikiama iš esmės tuos pačius kriterijus atitinkantiems elektros energijos gamintojams, kaip nustatyta Reglamento 2019/943 12 straipsnio 2 ir 4–6 dalyse. Tačiau ES

įstatymų leidėjas tokią pirmumo teisę taip pat apribojo ir ją įgijusių gamintojų eksploatuojamų elektrinių didžiausia leistina įrengtąja galia. EEĮ tokio ribojimo nėra.

Atsižvelgiant į tai ir siekiant tinkamai įgyvendinti Reglamento 2019/943 12 straipsnį, EEĮ projektu, visų pirma, siūloma EEĮ 31 straipsnio 2 dalį (31 straipsnį dėstant nauja redakcija ši dalis tampa 3 dalimi) papildyti nauju 6 punktu, kuris pirmumo teisę į pagamintos elektros energijos priėmimą ir persiuntimą perdavimo tinklais taip pat suteiktų ir parodomajam projektui elektros energetikos sektoriuje, kaip nustatyta Reglamento 2019/943 12 straipsnio 2 dalies b punkte. Parodomąjo projekto elektros energetikos sektoriuje teisinis statusas, vadovaujantis Reglamente 2019/943 įtvirtinta koncepcija, detalai reglamentuojamas EEĮ projektu teikiamame EEĮ naujame 18¹ straipsnyje. Vadovaujantis EEĮ projekte įtvirtinta parodomąjo projekto koncepcija, atitinkamai pakoreguotos ir AIEĮ nuostatos, atsisakant dubliuojančios bandomąjo projekto koncepcijos.

Antra, EEĮ projektu siūloma EEĮ 31 straipsnį papildyti naujomis 4–7 dalimis, kuriose, vadovaujantis Reglamento 2019/943 12 straipsnio 2 ir 4–6 dalimis, būtų nustatyti aptariamoms pirmumo teisės ribojimai, tarp jų ir didžiausia leistina elektrinių įrengtąja galia. Pabrėžtina, kad tokie Reglamento 2019/943 12 straipsnyje nustatyti ribojimai yra imperatyvūs ir tiesiogiai taikomi ES valstybėse narėse, ir šiuo metu nėra teisinio pagrindo Lietuvos Respublikos nacionalinėje teisėje įtvirtinti jiems prieštaraujančių nuostatų.

Trečia, EEĮ projektu siūloma EEĮ 31 straipsnį taip pat papildyti naujomis 8 ir 9 dalimis, atspindinčiomis Reglamento 2019/943 12 ir 13 straipsniuose nustatytus bendruosius elektros energijos, įskaitant dėl neigiamo vartotojo paklausos pokyčio susidariusį elektros energijos kiekį, skirstymo ir perskirstymo principus, kurie taikomi visais atvejais nesant pagrindo tokiam skirstymui pirmumo teise.

Pabrėžtina, kad Reglamento 2019/943 12 straipsnio 3 dalis numato kriterijus, kuriuos atitinkanti ES valstybė narė turi teisę netaikyti elektros energijos, įskaitant dėl neigiamo vartotojo paklausos pokyčio susidariusį elektros energijos kiekį, skirstymo pirmumo teise arba ją dar labiau apriboti. EEĮ projekto rengėjų vertinimu, Lietuvos Respublikos elektros energijos rinkoje šie kriterijai nėra realizuoti ir Reglamento 2019/943 12 straipsnio 3 dalimi negali būti vadovaujamasi.

Kadangi EEĮ 31 straipsnio 2 (nauja 3) dalis ir naujai siūlomos 4–7 dalys reglamentuoja elektros energijos, įskaitant dėl neigiamo vartotojo paklausos pokyčio susidariusį elektros energijos kiekį, priėmimui ir persiuntimui pirmumo teise perdavimo tinkluose taikytinus reikalavimus, EEĮ projektu taip pat siūloma pakoreguoti EEĮ 39 straipsnio 2 (naują 3) dalį, numatant, kad skirstomųjų tinklų operatorius elektros energijos, įskaitant dėl neigiamo vartotojo paklausos pokyčio susidariusį elektros energijos kiekį, priėmimą ir persiuntimą skirstomuosiuose tinkluose vykdo *mutatis mutandis* vadovaudamasis EEĮ 31 straipsnio 4–7 dalyse nustatytais reikalavimais.

Be to, siūlomoje EEĮ 31 straipsnio naujoje 2 dalyje, taip pat EEĮ 39 straipsnio naujoje 2 dalyje nustatomame atitinkamo tinklų operatoriaus pasinaudojimo elektros tinklais tvarkos apraše siūloma, vadovaujantis Reglamento (ES) Nr. 2019/943 12 ir 13 straipsnių ir EEĮ nuostatomis, nustatyti elektros energijos priėmimo ir persiuntimo bei perskirstymo tvarką.

16. *Prieigos prie tinklų, naudojimosi tinklais ir tinklo stiprinimo mokesčiai (Reglamento 2019/943 18 str.).*

Siekiant užtikrinti atitiktį Reglamento 2019/943 18 straipsnio nuostatoms, EEĮ projektu siūloma pagal šio straipsnio reikalavimus patikslinti kainodaros elektros energetikos sektoriuje nuostatas. Būtent EEĮ 67 straipsnio 5 dalį siūloma papildyti tinklų naudotojų įrenginių prijungimo prie elektros tinklų įkainių apskaičiavimo metodikos tvirtinimo ir įkainių nustatymo, taip pat tinklų operatorių parengtos prijungimo sąlygų ir išankstinių prijungimo sąlygų parengimo įkainių apskaičiavimo metodikos ir elektros energijos persiuntimo ir (ar) tiekimo nutraukimo, apribojimo, atnaujinimo ir elektros apskaitos prietaiso rodmenų nuskaitymo paslaugų įkainių apskaičiavimo metodikos derinimo bendraisiais kriterijais, atitinkančiais Reglamento 2019/943 18 straipsnio 1 dalies nuostatas. Taip pat siūloma pakoreguoti EEĮ 67 straipsnio 3 dalį pagal Reglamento 2019/943 18 straipsnio 8 dalies reikalavimus skirstymo paslaugų kainodarai.

EEĮ projekto rengėjų vertinimu, kitos EEĮ įtvirtintos kainų reguliavimo elektros energetikos sektoriuje nuostatos – t. y. EEĮ 67 ir 69 straipsniai – visiškai atitinka Reglamento 2019/943 18 straipsnyje įtvirtintus reikalavimus.

17. Nuostatos dėl elektros energetikos sistemos saugaus, patikimo veikimo ir adekvatumo vertinimo.

Pagal Reglamento (ES) 2019/943 25 straipsnio nuostatas patikimumo standartas nustatomas kaip tikėtina apkrovos praradimo trukmė, atitinkamai suskaičiuojama pagal įvertinamas prarastos apkrovos vertę ir naujo dalyvio kainą. Visų šių rodiklių skaičiavimas ir įvertinimas turi būti atliekamas pagal Energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūros patvirtintą metodiką. Kad Lietuva, sprendama elektros energetikos sistemos adekvatumo problemą, galėtų tinkamai vadovautis Reglamento (ES) 2019/943 nuostatomis ir tenkinti jame nustatytus reikalavimus, EEĮ siūloma įtvirtinti nuostatas dėl patikimumo standarto, išreiškiamo kaip apkrovos praradimo trukmė, skaičiavimo ir nustatymo ir pakeisti EEĮ nuostatas, susijusias su įtvirtinta 8 valandų apkrovos praradimo trukme. Atitinkamai siūloma nustatyti pareigą perdavimo sistemos operatoriui, vadovaujantis Reglamentu (ES) 2019/943, apskaičiuoti bendrą Lietuvos prekybos zonoje taikomą prarastos apkrovos vertę, o Tarybai – tvirtinti šią vertę ir jos pagrindus suskaičiuoti ir pateikti Vyriausybei ar jos įgaliotai institucijai šio reglamento 25 straipsnyje nustatytą patikimumo standartą.

Atsižvelgiant į tai, kad patikimumo standartas yra aktualus formuluojant tikimybinio elektros energetikos sistemos adekvatumo vertinimo išvadas, kurios teikiamos kasmet iki liepos 1 d., siūloma numatyti EEĮ nuostatą dėl patikimumo standarto įsigaliojimą 2022 m. birželio 1 d., kad iki tol atsakingos institucijos atliktų rodiklių įvertinimus ir skaičiavimus ir patvirtintų reikiamus rodiklius.

18. Regioninis perdavimo sistemos operatorių bendradarbiavimas (Reglamento 2019/943 34 str.), regioninių koordinavimo centrų steigimas ir paskirtis (Reglamento 2019/943 35 str.), regioninis skirstomųjų tinklų operatorių bendradarbiavimas (Reglamento 2019/943 52 str.).

Įgyvendinant Reglamento 2019/943 34 straipsnyje nustatytus reikalavimus dėl perdavimo sistemos operatorių bendradarbiavimo, EEĮ projektu siūloma nauja redakcija išdėstyti EEĮ 77 straipsnį ir detalizuoti Lietuvos Respublikos perdavimo sistemos operatoriaus (LITGRID AB) regioninio ir tarptautinio bendradarbiavimo kryptis.

Taip pat, įgyvendinant Reglamento 2019/943 35 straipsnį, EEĮ 77 straipsnyje siūloma nustatyti, kad perdavimo sistemos operatorius kartu su kitais regiono valstybių narių perdavimo sistemos operatoriais dalyvauja Baltijos regioninio koordinavimo centro steigime ir veikloje, vadovaudamasis Reglamente 2019/943 nustatytais reikalavimais. Baltijos regioninio koordinavimo centras bus steigiamas ir jo darbas organizuojamas vadovaujantis tiesiogiai taikomomis Reglamento 2019/943 ir ES elektros tinklo kodeksų nuostatomis. Šių nuostatų dubliavimas EEĮ nėra tikslingas.

EEĮ 31 straipsnio 1 dalyje ir 77 straipsnyje taip pat siūloma įtvirtinti perdavimo sistemos operatoriaus pareigą dalyvauti ES ir regioninio lygmens bendrosiose platformose, susijusiose su perdavimo sistemos operatorių vykdoma veikla ir teikiamomis paslaugomis, kaip to reikalauja ES elektros tinklo kodeksai. Tokios platformos yra kuriamos ir organizuojamos laikantis Reglamente 2016/1719 ir Reglamente 2017/2195 nustatytų reikalavimų.

EEĮ 77 straipsnio 1 dalyje taip pat siūloma nustatyti perdavimo sistemos operatoriaus pareigą bendradarbiauti su valstybių narių perdavimo sistemos operatoriais užtikrinant elektros energetikos sistemos darbo saugumą nacionaliniu ir regioniniu lygmenimis, įskaitant avarijų prevenciją, jų padarinių šalinimą ir sistemos veikimo atkūrimą, kaip to reikalauja Reglamentas 2017/2196.

Taip pat, perkeliant Direktyvos 59 straipsnio 1 dalies w punktą, EEĮ naujos redakcijos 77 straipsnyje siūloma numatyti, kad Taryba stebi perdavimo sistemos operatoriaus techninį bendradarbiavimą su užsienio šalių perdavimo sistemos operatoriais užtikrinant atitiktį šiame

įstatyme, Reglamente (ES) 2019/943, kituose Europos Sąjungos reglamentuose ir kituose teisės aktuose nustatytiems reikalavimams.

Siekiant suteikti įgaliojimus ir numatyti sąlygas įgyvendinti Reglamento 2019/943 nuostatas dėl skirstomųjų tinklų operatorių bendradarbiavimo ES lygmeniu projektu siūloma EEĮ papildyti nauju 77¹ straipsniu, jame nustatant skirstomųjų tinklų operatorių teisę, o skirstomųjų tinklų operatoriui, aptarnaujančiam daugiau kaip 100 000 galutinių vartotojų, pareigą dalyvauti skirstomųjų tinklų operatorių Europos Sąjungoje organizacijos, veikiančios pagal Reglamentą (ES) 2019/943, veikloje. Be to, siūloma nustatyti, kad skirstomųjų tinklų operatoriaus išlaidos, susijusios su dalyvavimu šios organizacijos veikloje, yra pripažįstamos reguliuojamos veiklos sąnaudomis, kurias Taryba įvertina, nustatydamą skirstymo paslaugų kainų viršutines ribas.

19. Perdavimo sistemos operatoriaus ir skirstomųjų tinklų operatorių bendradarbiavimas (Reglamento 2019/943 57 straipsnis).

Atsižvelgiant į tai, kad Reglamento 2019/943 57 straipsnyje nustatoma papildomų reikalavimų dėl perdavimo sistemos operatoriaus ir skirstomųjų tinklų operatorių bendradarbiavimo elektros tinklų planavimo, eksploatavimo ir plėtros klausimais, EEĮ projektu siūloma atitinkamai papildyti EEĮ 18 straipsnio 1 dalį nurodant į tokio bendradarbiavimo reikalavimus detalizuojančias Reglamento 2019/943 nuostatas.

20. ES elektros tinklo kodeksai, reglamentuojantys elektros įrenginių prijungimą prie elektros tinklų.

Elektros įrenginių prijungimą prie elektros tinklų reglamentuojantys ES elektros tinklo kodeksai – Reglamentas 2016/631, Reglamentas 2016/1388 ir Reglamentas 2016/1447 – yra tiesiogiai taikomi, įstatymo galią turintys teisės aktai, todėl jų nuostatų perkėlimas į Lietuvos Respublikos nacionalinę teisę nėra reikalingas. Vis dėlto, siekiant teisinio reguliavimo aiškumo ir nuoseklumo, EEĮ projekte siūloma pateikti nuorodas į šiuos ES reglamentus, atitinkamai papildant EEĮ 20 straipsnio 1 dalį, 22 straipsnio 1 dalį ir 31 straipsnio 1 dalies 7 punktą (naują 6 punktą).

Be to, EEĮ projektu siūloma papildyti EEĮ naują sąvokos „elektros įrenginių prijungimo prie elektros tinklų taškas“ apibrėžtimi – bendra elektros energetikos sistemoje ir technologiškai neutralia, atitinkamai AIEĮ projektu siūloma atsisakyti šios sąvokos apibrėžties AIEĮ.

21. Papildomos nacionalinės reguliavimo institucijos ir perdavimo sistemos operatoriaus funkcijos ir kompetencijos pagal ES elektros tinklo kodeksus.

ES elektros tinklo kodeksai numato daug papildomų funkcijų ir kompetencijų nacionalinei reguliavimo institucijai – Tarybai ir perdavimo sistemos operatoriui. Siekiant teisinio reguliavimo aiškumo ir nuoseklumo, siūloma EEĮ įvardyti atitinkamas Tarybos ir perdavimo sistemos operatoriaus funkcijas ir kompetencijas, nurodant kokių pagrindų atitinkamos funkcijos yra įgyvendinamos.

Pirma, EEĮ projektu siūloma EEĮ 9 straipsnį papildyti Tarybos kompetencija tvirtinti perdavimo sistemos operatoriaus parengtas sąlygas, metodikas ir (ar) kitus teisės aktus (dokumentus), kaip to reikalauja Reglamentas 2015/1222, Reglamentas 2016/1719, Reglamentas 2017/1485, Reglamentas 2017/2195 ir pirmiau aptarti ES elektros tinklo kodeksai, reglamentuojantys elektros įrenginių prijungimą prie elektros tinklų, o EEĮ 31 straipsnį papildyti perdavimo sistemos operatoriaus kompetencija tokias sąlygas, metodikas ir (ar) kitus teisės aktus (dokumentus) rengti ir teikti Tarybai tvirtinti. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad dalis tokių sąlygų, metodikų ir (ar) kitų teisės aktų (dokumentų), vadovaujantis ES elektros tinklo kodeksų reikalavimais, turės būti parengta paskirtojo elektros energijos rinkos operatoriaus ir patvirtinta Tarybos.

Antra, siūloma įtvirtinti perdavimo sistemos operatoriaus pareigą parengti (EEĮ 31 straipsnis) ir Tarybos pareigą patvirtinti (EEĮ 9 straipsnis) metodiką dėl jungiamųjų linijų su trečiosiomis šalimis – Baltarusijos Respublika ir Rusijos Federacija – pralaidumo skaičiavimo ir

paskirstymo, kai šių santykių nereglamentuoja Reglamentas 2015/1222, Reglamentas 2016/1719 ir (ar) kiti ES reglamentai.

Ir trečia, įgyvendinant Reglamento 2015/1222 ir Reglamento 2016/1719 reikalavimus dėl paskirtojo elektros energijos rinkos operatoriaus paskyrimo ir jo veiklos, EEĮ projektu siūloma, kaip jau minėta, nauja redakcija išdėstyti EEĮ 63 straipsnį ir papildyti 9 straipsnį atitinkamomis Tarybos funkcijomis skiriančiomis paskirtąjį elektros energijos rinkos operatorių ir prižiūrint jo veiklą minėtuose ES elektros tinklo kodeksuose nustatyta tvarka ir sąlygomis.

Atsižvelgiant į tai, kad nemaža dalis EEĮ 31 straipsnio nuostatų yra peržiūrimos ir iš dalies keičiamos, taip pat straipsnis papildomas naujomis dalimis – naujomis perdavimo sistemos operatoriaus funkcijomis, siūloma EEĮ 31 straipsnį dėstyti nauja redakcija.

22. *Prekyba pagalbiniais apsaugos nuo elektros energijos kainų svyravimo instrumentais.*

Ankstesniaisiais Lietuvos Respublikos elektros energijos rinkos raidos etapais prekyba pagalbiniais apsaugos nuo elektros energijos kainų svyravimo instrumentais (toliau – pagalbiniai instrumentai) vyko vadovaujantis EIRĮ ir jo įgyvendinamaisiais teisės aktais. Vėliau prekyba pagalbiniais instrumentais tapo integralia dalimi finansinių priemonių rinkų, kurių veiklą reglamentuoja ES finansinių priemonių rinkų teisės aktai ir Lietuvos Respublikos finansinių priemonių rinkų įstatymas, o išvestinių finansinių priemonių elektros energetikos sektoriuje specifiką nustato Reglamentas 2016/1719. Atsižvelgiant į tai, EIRĮ prekybą pagalbiniais instrumentais reglamentuojančios nuostatos tapo nereikalingomis ir netaikomomis praktikoje. EEĮ ir EIRĮ projektais siūloma atsisakyti visų su pagalbiniais instrumentais susijusių atitinkamai EEĮ ir EIRĮ nuostatų ir apskritai eliminuoti pagalbinių instrumentų koncepciją kaip praktikoje nebetaikomą ir dėl to nebereikalingą.

Pabrėžtina ir tai, kad šia apimtimi, t. y. kiek tai susiję su išvestinėmis finansinėmis priemonėmis elektros energetikos sektoriuje, Reglamento 2016/1719 įgyvendinimas nereikalauja papildomų Lietuvos Respublikos nacionalinio turinio priemonių.

23. *Nepriklausomo tiekėjo pasirinkimas traukos srovei užtikrinti geležinkelių kontaktiniame tinkle.*

Elektros energijos rinkos liberalizavimas yra betarpiškai susijęs su geležinkelių transporto sektoriaus rinkos liberalizavimu, kuris įgyvendinant 2012 m. lapkričio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2012/34/ES, kuria sukuriama bendra Europos geležinkelių erdvė, su visais pakeitimais (toliau – Direktyva (ES) 2012/34) nuostatas, įtvirtintas GTK.

Direktyvos (ES) 2012/34 preambulės 28 dalyje nustatyta, „<...> kadangi 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2009/72/EB dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių (toliau – Direktyva 2009/72/EB) numatoma atverti Europos elektros energijos rinką, traukos srovė nediskriminuojant turėtų būti teikiama geležinkelio įmonėms paprašius. Jei yra vienas tiekėjas, už tokias paslaugas imamas mokestis turėtų būti nustatomas pagal bendrus apmokestinimo principus“. Taigi, Direktyvoje (ES) 2012/34 nustatyti tam tikri elektros energijos, šiuo konkrečiu atveju – traukos srovės, reikalingos elektrinių traukos riedmenų traukai užtikrinti – teikimo galutiniam vartotojui, šiuo konkrečiu atveju – geležinkelio įmonėms (vežėjams) principai, o įgyvendinant Direktyvos (ES) 2012/34 nuostatas GTK yra nustatyta pareiga viešosios geležinkelių infrastruktūros valdytojui suteikti prieigą prie elektros įrenginių, reikalingų elektrinių traukos riedmenų traukai užtikrinti, geležinkelio įmonėms (vežėjams), kurioms suteikti viešosios geležinkelių infrastruktūros pajėgumai, taip pat nustatyta traukos srovės, kaip su geležinkelių transportu susijusios papildomos paslaugos teikimo tvarka, užmokesčio už pateiktą traukos srovę geležinkelio įmonei (vežėjui) apskaičiavimo principai, geležinkelių paslaugų įrenginio operatoriaus, kuris teikia traukos srovę, kaip su geležinkelių transportu susijusią papildomą paslaugą, teisės ir kt.

Kadangi elektros energijos teikimo kontaktiniame geležinkelių tinkle geležinkelio įmonėms (vežėjams) tvarką nustato GTK, kontaktinis geležinkelių tinklas kaip viešosios geležinkelių

infrastruktūros integruota dalis, neturėtų būti laikomas skirstymo sistema ir EEĮ nuostatos, reglamentuojančios skirstymo sistemų veikimo principus ir reikalavimus, šių sistemų operatoriams neturėtų būti taikomos kontaktinio geležinkelio tinklo savininkui ar valdytojui.

Atsižvelgiant į tai, siekiant užtikrinti aiškią energetikos ir geležinkelio transporto veiklą reglamentuojančių teisės aktų sistemą, EEĮ pakeitimo įstatymo projektu siūloma EEĮ 1 straipsnyje nustatyti, kad EEĮ netaikomas teisiniams santykiams, atsirandantiems naudojantis kontaktiniu geležinkelio tinklu ir reglamentuojamiems Lietuvos Respublikos geležinkelio transporto kodekse, išskyrus tuos atvejus, kai šis kodeksas nustato kitaip.

Be to, siekiant GTK detalizuoti viešosios geležinkelio infrastruktūros valdytojo, valdančio kontaktinį geležinkelio tinklą, ir nepriklausomo tiekėjo, kurį traukos srovei teikti pasirinko geležinkelio įmonė (vežėjas), tarpusavio santykius, GTK pakeitimo įstatymo projektu siūloma GTK 30³ straipsnyje nustatyti pareigą nepriklausomam tiekėjui, kurį traukos srovei teikti pasirinko geležinkelio įmonė (vežėjas), apie savo pasirinkimą informuoti viešosios geležinkelio infrastruktūros valdytoją.

Įvertinus tai, kad kontaktinį geležinkelio tinklą šiuo metu valdo ir traukos srovę kaip papildomą su geležinkelio transportu susijusią paslaugą geležinkelio įmonėms (vežėjams) teikia viešosios geležinkelio infrastruktūros valdytojas, siekiant paskatinti nepriklausomų tiekėjų atėjimą į geležinkelio transporto paslaugų teikimo rinką ir užtikrinti sąžiningą konkurenciją tarp naujų geležinkelio transporto paslaugų teikimo rinkos dalyvių – nepriklausomų tiekėjų ir traukos srovę kontaktiniame geležinkelio tinkle teikiančio viešosios geležinkelio infrastruktūros valdytojo, GTK projektu siūloma nustatyti užmokesčio už traukos srovės, kaip papildomos su geležinkelio transportu susijusios paslaugos, teikimą, apskaičiavimo tvarką tuo atveju, kai traukos srovei kontaktiniame geležinkelio tinkle teikti geležinkelio įmonė (vežėjas) geležinkelio paslaugų operatoriumi pasirenka viešosios geležinkelio infrastruktūros valdytoją, o ne nepriklausomą tiekėją, nustatant, kad tuo atveju užmokestis už nurodytą paslaugą negali būti mažesnis už šios paslaugos teikimo išlaidas.

Be to, įvertinus, kad pagal GTK 3 straipsnio 31 ir 46 punktuose nustatytą teisinį reguliavimą geležinkelio įmonės (vežėjai) viešosios geležinkelio infrastruktūros valdytojui moka užmokestį už minimalųjį prieigos paketą, kuris apima ir prieigos prie elektros energijos tiekimo įrenginių traukos srovei užtikrinti tuo atveju, kai yra tokie įrenginiai, suteikimą, pagal GTK 30⁴ straipsnį geležinkelio paslaugų įrenginių operatoriams mokamas užmokestis už naudojimąsi geležinkelio paslaugų įrenginiais ir juose teikiamomis su geležinkelio transportu susijusiomis paslaugomis, o ne mokestis, siekiant užtikrinti teisinio reguliavimo nuoseklumą, GTK projektu siūloma patikslinti traukos srovės, kaip su geležinkelio transportu susijusios papildomos paslaugos, apibūdinimą.

24. *Kiti Įstatymų projektais siūlomi pakeitimai.*

Nuostatos dėl tinklų plėtros planų. Pažymėtina, kad siūlomais EEĮ 33 ir 39¹ straipsnių pakeitimais siekiama, viena vertus, sumažinti tinklų operatoriams, taip pat Tarybai tenkančią administracinę naštą, susijusią su 10 metų tinklų plėtros planų rengimu ir derinimo procesu, nustatant tokių planų rengimą bent kas dvejus metus. Kita vertus, siūlomais pakeitimais siekiama gerinti tokių planų (ypač skirstomųjų tinklų atveju) rengimo ir pačių planų kokybę, įtvirtinant privalomas tokių planų viešo derinimo bei Tarybos vertinimo procedūras pagal Tarybos nustatomus 10 metų tinklų plėtros planų rengimo reikalavimus ir kriterijus. Be to, siekiant perkelti Direktyvos 32 straipsnio nuostatas dėl lankstumo paslaugų panaudojimo skirstomuosiuose tinkluose, siūloma įtvirtinti atitinkamus reikalavimus 10 metų tinklų plėtros plano rengimui – plane numatyti reikiamas vidutinės trukmės (3-5 metų) ir (ar) ilgalaikes (7-10 metų) lankstumo paslaugas.

Nuostatos dėl tinklų naudotojų ir kitų asmenų įrenginių prijungimo prie elektros tinklų įkainių. EEĮ projektu siūloma, keičiant EEĮ 67 straipsnio 7 dalį, šią dalį papildyti naujais 6 ir 7 punktais. 6 punkte siūloma nustatyti, kad vartotojai, siekiantys prijungti elektros įrenginius terminuotam laikotarpiui arba siekiantys prijungti elektros įrenginius kilnojamuose daiktuose ar laikinuosiuose statiniuose, apmoka 100 procentų skirstomųjų tinklų operatoriaus sąnaudų arba pagal šį dydį apskaičiuotą ir Tarybos patvirtintą įkainį. O tuo atveju, kai elektros įrenginys yra

elektromobilio įkrovimo prieiga, o jos prijungimui prie elektros tinklų nebuvo suteikta parama iš valstybės biudžeto ar ES lėšų ir ji bus įregistruojama Viešųjų ir pusiau viešųjų elektromobilių įkrovimo prieigų informacinėje sistemoje, skirstomųjų tinklų operatorius Energetikos ministerijos nustatyta tvarka ir sąlygomis kompensuoja elektromobilių įkrovimo prieigos prijungimą organizavusiam asmeniui 50 procentų skirstomųjų tinklų operatoriaus įrengimo sąnaudų arba pagal šį dydį apskaičiuoto ir Tarybos patvirtinto įkainio.

Siekiant išvengti perteklinių investicijų į elektros tinklus ir vartotojų piktnaudžiavimo, 7 punkte siūloma nustatyti, kad vartotojai, siekiantys pirmą kartą prijungti elektros įrenginius statiniuose, kuriems elektros įrenginių prijungimo prie elektros tinklų paslaugos sutarties sudarymo momentu leidimas statyti naują statinį nėra privalomas, apmoka 100 procentų skirstomųjų tinklų operatoriaus sąnaudų arba moka pagal šį dydį apskaičiuotą ir Tarybos patvirtintą įkainį, o vartotojui per 3 metus pateikus dokumentus, patvirtinančius statinio įregistravimą Nekilnojamojo turto registre, vartotojui kompensuojama 50, o pažeidžiamo vartotojo atveju – 80 procentų skirstomųjų tinklų operatoriaus įrengimo sąnaudų. Taip pat atsižvelgiant į praktikoje pasitaikančius atvejus, kai vartotojas elektros įrenginius siekia prijungti, kai jau yra pradėjęs statinio statybos darbus, tuomet siūloma nustatyti, kad tokie vartotojai, pateikę skirstomųjų tinklų operatoriui statinio ar nebaigto statinio įregistravimo Nekilnojamojo turto registre išrašą, galės apmokėti 50 procentų skirstomųjų tinklų operatoriaus sąnaudų arba pagal šį dydį apskaičiuotą ir Tarybos patvirtintą įkainį, o pažeidžiamo vartotojo atveju – 20 procentų skirstomųjų tinklų operatoriaus sąnaudų.

EEĮ 67 straipsnio 7 dalies 3 punktas nustato atvejus, kai asmenys turi teisę įrengti šiuos elektros tinklus ir organizuoti jų įrengimo darbus patys savo lėšomis, padengdami 100 procentų tokio įrengimo sąnaudų, o EEĮ 67 straipsnio 7² dalimi nustatytas skirstomųjų tinklų įrengimo apmokėjimas, kai skirstomuosius tinklus įrengia skirstomųjų tinklų operatorius statytojo (užsakovo) prašymu. Siekiant teisinio aiškumo, siūloma patikslinti 67 straipsnio 7 dalies 3 punkte pateiktą nekorektišką nuorodą į šio straipsnio 7² dalį, kuri gali būti klaidingai suprantama, kad 67 straipsnio 7² dalies antrasis sakiny (dėl kompensavimo) taikomas ir tais atvejais, kai statytojai (užsakovai) tinklus įrengia patys savo lėšomis, nurodant konkretų asmenį, t. y. statytoją (užsakovą), siekiantį įrengti skirstomuosius tinklus nenumačius vartotojų (parengiant teritorijos infrastruktūrą būsimai plėtrai).

Servitutų kompensavimas. EEĮ projektu keičiamoje EEĮ 75 straipsnio 3 dalyje siūloma aiškiai nustatyti, kad tiesiant naujus tinklus būtų mokama tik vienkartinė kompensacija už bet kurio iš apribojimų (servitutą arba specialiąsias žemės naudojimo sąlygas) taikymą. Galima daryti prielaidą, kad nuostoliai dėl specialiųjų žemės naudojimo sąlygų taikymo yra panašūs ar net didesni nei tie, kuriuos lemia servituto nustatymas. Taigi asmuo galės pasirinkti kompensaciją, kuri padengs didesnių apribojimų sukeltus nuostolius. Laukiamas teigiamas šio pakeitimo rezultatas – kompensavimo dėl taikomų apribojimų atlyginimo principų, kurie nustatyti Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatyme ir EEĮ, suvienodinimas, siekiant išvengti dvigubo ar daugkartinio kompensavimo, kurį turi apmokėti visi elektros energijos vartotojai. Tuo pačiu siūloma aiškiai nustatyti, kad tuo atveju, kai žemės savininkui buvo kompensuota už nuostolius dėl specialiųjų žemės naudojimo sąlygų nustatymo (tokie atvejai buvo galimi praeityje, tačiau tuomet specialiosios žemės naudojimo sąlygos buvo nustatytos anksčiau nei atsirado nuostatos dėl nuostolių dėl servitutų kompensavimo ir žemės savininkas negalėjo rinktis kompensacijos), kompensacija už servitutą mokama, tačiau mokamas tik skirtumas, t. y. kompensacija už servitutą mažinama atitinkama dalimi.

Nuostatos dėl strateginių dokumentų. EEĮ projektu siūloma panaikinti su Nacionaline energetinės nepriklausomybės strategija ir kitais planavimo dokumentais susijusias EEĮ likusias nuostatas, taip pat pakeisti reikiamose nuostatose nuorodas į naujuosius strateginio lygmens planavimo dokumentus, kurie nurodyti 2021 m. sausio 1 d. įsigaliojusiame Strateginio valdymo įstatyme. Atsižvelgiant į tai, kad elektros energetikos sektoriaus, taip pat ir kitų energetikos sektorių kontekste aktualu turėti išmaniųjų tinklų ir išmaniosios apskaitos plėtros politikos kryptis ar uždavinius, kurie pirmiausia turi būti išdėstyti strateginio lygmens energetikos politikos planavimo dokumente, įvardijant energetikos infrastuktūros plėtros kryptis ir priemones, EĮ projektu siūloma

papildyti Energetikos politikos nacionalinės plėtros programos turinį, kuris detalizuojamas EĮ 14 straipsnyje.

Nuostatos dėl AIEB ir jų dalininkų. Atsižvelgiant į šiuo metu AIEĮ formuluotėse vartojamą sąvokos „atsinaujinančių išteklių energijos bendrija“ prasmę, taip pat į tai, kaip ši sąvoka apibrėžiama ir vartojama 2018 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje (ES) 2018/2001 dėl skatinimo naudoti atsinaujinančiųjų išteklių energiją, AIEĮ projektu siūloma pakoreguoti sąvokos „atsinaujinančių išteklių energijos bendrija“ apibrėžtį ir AIEB įvardyti kaip juridinį asmenį, kuris, be kita ko, gali įgyti tam tikrą AIEĮ nustatytą teisinį statusą (teises, pareigas ir pan.). AIEĮ projektu taip pat siūloma pakeisti 20² straipsnio nuostatas ir nustatyti, kad AIEB dalininkės gali būti ir savivaldybės, ir savivaldybių valdomos įmonės, taip pat viešosios įstaigos. Taip pat siūloma nustatyti, kad savivaldybėms netaikoma išimtis dėl sąlygos, jog dalininkas negali turėti daugiau kaip 20 procentų balsų kitos energetikos įmonės visuotiniame dalininkų susirinkime. 2018 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvoje dėl skatinimo naudoti atsinaujinančiųjų išteklių energiją viena iš AIEB paskirčių nurodoma iš atsinaujinančių išteklių pagamintos energijos vartotojų įgalinimas veikti kartu, tai suteikia galimybes AIEB didinti energijos vartojimo efektyvumą namų ūkių lygmeniu ir padeda mažinti energijos nepriteklių mažinant vartojimą ir tiekimo tarifus. Dabar galiojantis teisinis reglamentavimas neskatina fizinių asmenų veikti kartu, t. y. bendrija gali būti sudaroma iš vieno fizinio asmens, turinčio 51 procentą balsų visuotiniame dalininkų susirinkime, ir vieno ar kelių juridinių asmenų, kurių bendras balsų skaičius visuotiniame dalininkų susirinkime neviršija 49 procentų. Atsižvelgiant į tai, siūloma papildyti reikalavimą dėl bendrijos dalininkų, nustatant, kad ne mažiau kaip trys dalininkai būtų fiziniai asmenys.

Įsigaliojus priimtiems Įstatymų projektams ir užtikrinus jų tinkamą įgyvendinimą, vadovaujantis įstatymų ir jų įgyvendinamųjų teisės aktų reikalavimais, bus pasiektos šios naudos:

- užtikrinta Lietuvos Respublikos nacionalinių teisės aktų atitiktis ES Švarios energijos paketo (angl. *Clean Energy Package*) teisės aktų ir ES elektros tinklo kodeksų reikalavimams, privalomai taikomiems visose ES valstybėse narėse;

- nuoseklus Direktyvos perkėlimas į Lietuvos Respublikos nacionalinę teisę ir sistemingas Reglamento 2019/943 bei ES elektros tinklo kodeksų įgyvendinimas užtikrins elektros energetikos sektoriaus teisinio reguliavimo aiškumą, nuoseklumą ir jo taikymo efektyvumą sektoriaus valdymo srityje veikiančių valstybės institucijų, tinklų operatorių ir rinkos dalyvių veikloje bei jų tarpusavio santykiuose;

- suderintas ir integralus ES elektros energijos vidaus rinkos taisyklių nustatymas, taikymas ir įgyvendinimas sudarys vienodas ir ES lygmeniu bendrai žinomas veiklos elektros energetikos sektoriuje sąlygas, užtikrins Lietuvos Respublikos elektros energetikos sektoriaus teisinės aplinkos suprantamumą ir investicinį patikimumą; tai yra itin svarbu siekiant pritraukti investicijų į besivystančias ir naujas sektoriaus veiklas, pažangiųjų technologijų diegimą ir ypač į naujas atsinaujinančių išteklių energijos panaudojimo sritis;

- nustatomas teisinis pagrindas besivystančioms ir naujoms veikloms elektros energetikos sektoriuje, tarp jų platesnės apimties balansavimo paslaugų teikimui, energijos kaupimui, elektros energijos telkimui ir vartotojų paklausos pokyčio valdymui, kurios lems didesnę Lietuvos Respublikos elektros energijos rinkos konkurencingumą ir likvidumą, ir tai neabejotinai darys teigiamą įtaką vartotojų gaunamų paslaugų kokybei ir jų kainoms, lemiamoms skaidrių ir aiškių rinkos procesų;

- besivystančios ir naujos paslaugos elektros energetikos sektoriuje lems naujų rinkos produktų ir paslaugų segmentų plėtrą, didinančią Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemos darbo saugumą ir patikimumą, skaitmenizavimą ir pažangiųjų technologijų diegimą, ir taps vienu iš esminių skatinančių veiksmų valstybės energetikos sektoriaus vystymuisi tvarių ir aplinkai nekenksmingų sistemų pagrindu ir galimai nuosekliai perėjimui į nulinės emisijos ekonomiką, tuo įgyvendinant Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos tikslus;

- didesnis vartotojų įgalinimas veikti elektros energijos rinkoje ne tik pasyviai vartojant elektros energiją, bet ir aktyviai prisidedant prie jos gamybos, kaupimo, telkimo ir realizavimo

rinkoje, sudarys sąlygas visiems – nebuitiniams ir buitiniams – vartotojams įsitraukti į rinkos procesus, efektyviai ir sąmoningai valdyti savo energijos vartojimą, siekti maksimalaus efektyvumo ir tuo turėti ekonominės naudos, tiek sutaupant energijos vartojimo kaštų, tiek ir gaunant pajamų iš rinkoje realizuotos elektros energijos ir (ar) suteiktų paslaugų;

- nuoseklus teisinis pagrindas perdavimo sistemos operatoriaus dalyvavimui tarpsteminėse platformose ir regioniniuose elektros energijos rinkos integravimo procesuose sudarys sąlygas geriau pasirengti Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemos sujungimui su kontinentinės Europos elektros tinklais darbui sinchroniniu režimu ir, įvykus tokiam sujungimui 2025 metais, užtikrinti visapusiškos sistemos integralumą ES sistemose, taip užbaigiant valstybės energetinės nepriklausomybės kūrimo procesą;

- užtikrintas pažangiausių ir efektyviausių ES teisinio reguliavimo principų, priemonių ir metodų praktinis realizavimas Lietuvos Respublikos elektros energetikos sektoriuje lems ne tik elektros energetikos sistemų suderintą darbą, bet taip pat ir teisinės sistemos visapusiškos integraciją ES teisinėje ir vertybinėje erdvėje.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant Įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Priėmus Įstatymų projektus neigiamų pasekmių nenumatoma. Teisinio reguliavimo poveikio vertinimas pateiktas Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo pažymoje, administracinės naštos pokytis dėl Įstatymų projektų nuostatų įvertintas Administracinės naštos ūkio subjektams apskaičiavimo ataskaitoje.

6. Kokią įtaką priimti įstatymai turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Priimti įstatymai įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai neturės.

7. Kaip įstatymų įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Įstatymų projektų įgyvendinimas turės teigiamą įtaką verslo Lietuvoje sąlygoms ir plėtrai.

8. Ar įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams:

Įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

9. Įstatymų inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Įstatymų projektais pateikiami visi reikalingi teisės aktų nuostatų pakeitimai, todėl, siekiant siūlomus pakeitimus inkorporuoti į teisinę sistemą, priimti naujų, pakeisti ar pripažinti netekusiais galios galiojančių įstatymų nereikės.

10. Ar įstatymų projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o Įstatymų projektų sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymų projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų. Projekte pateikiami nauji sąvokas įvardijantys terminai (jų straipsnių rinkiniai) aprobuoti Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

11. Įstatymų projektų atitikimas Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos dokumentams

Įstatymų projektai neprieštarauja Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos dokumentams.

12. Jeigu įstatymams įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

Priėmus Įstatymų projektus, priimtus įstatymus įgyvendinti atitinkamos institucijos iki Įstatymų projektų įsigaliojimo, t. y. iki 2021 m. gruodžio 31 d., turės pakeisti, pripažinti netekusiais galios ir (ar) priimti jų kompetencijai priskirtus įgyvendinamuosius teisės aktus:

Lietuvos Respublikos Vyriausybė:

- pripažinti netekusiu galios Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. rugsėjo 28 d. nutarimą Nr. 1137 „Dėl Lietuvos Respublikos energijos išteklių rinkos įstatymo koncepcijos patvirtinimo“;
- pakeisti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. liepos 18 d. nutarimą Nr. 916 „Dėl Viešuosius interesus atitinkančių paslaugų elektros energetikos sektoriuje teikimo ir jų apimčių nustatymo tvarkos aprašo patvirtinimo“;
- pakeisti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. rugsėjo 19 d. nutarimą Nr. 1157 „Dėl Viešuosius interesus atitinkančių paslaugų elektros energetikos sektoriuje lėšų administravimo tvarkos aprašo patvirtinimo“;
- pakeisti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. liepos 4 d. nutarimą Nr. 827 „Dėl Atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo energijai gaminti skatinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“;
- pakeisti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. lapkričio 7 d. nutarimą Nr. 1747 „Dėl Valstybinės energetikos reguliavimo tarybos nuostatų patvirtinimo“;
- pakeisti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. kovo 3 d. nutarimą Nr. 277 „Dėl Įmonių, veikiančių energetikos srityje, energijos ar kuro, kurių reikia elektros ir šilumos energijai gaminti, pirkimų tvarkos patvirtinimo“;
- pakeisti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2015 m. gegužės 27 d. nutarimą Nr. 527 „Dėl Papildomų garantijų socialiai pažeidžiamiems elektros energijos vartotojams taikymo tvarkos aprašo patvirtinimo“;
- pakeisti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. rugpjūčio 7 d. nutarimą Nr. 829 „Dėl Veiklos elektros energetikos sektoriuje leidimų išdavimo taisyklių patvirtinimo“.

Energetikos ministerija:

- pripažinti netekusiu galios Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2009 m. gruodžio 9 d. įsakymą Nr. 1-244 „Dėl Prekybos elektros energija taisyklių patvirtinimo“;
- priimti Elektros energijos rinkos taisykles;
- pripažinti netekusiu galios Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2012 m. gruodžio 7 d. įsakymą Nr. 1-255 „Dėl Prekybos pagalbiniais apsaugos nuo energijos kainų svyravimo instrumentais taisyklių patvirtinimo“;
- pakeisti Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2012 m. liepos 4 d. įsakymą Nr. 1-127 „Dėl Elektros energijos gamintojų ir vartotojų elektros įrenginių prijungimo prie elektros tinklų tvarkos aprašo patvirtinimo“;
- pakeisti Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2012 m. birželio 18 d. įsakymą Nr. 1-116 „Dėl Elektros tinklų naudojimo taisyklių patvirtinimo“;
- pakeisti Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2015 m. vasario 20 d. įsakymą Nr. 1-54 „Dėl Dispečerinio elektros energetikos sistemos valdymo nuostatų patvirtinimo“;
- pakeisti Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2012 m. spalio 29 d. įsakymą Nr. 1-211 „Dėl Elektrinių ir elektros tinklų eksploatavimo taisyklių patvirtinimo“;
- pakeisti Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2012 m. vasario 3 d. įsakymą Nr. 1-22 „Dėl Elektros įrenginių įrengimo bendrųjų taisyklių patvirtinimo“;
- pakeisti Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2010 m. vasario 11 d. įsakymą Nr. 1-38 „Dėl Elektros energijos tiekimo ir naudojimo taisyklių patvirtinimo“;
- pakeisti Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2020 m. birželio 29 d. įsakymą Nr. 1-162 „Dėl Buitinių vartotojų su tiekėjais sudaromų elektros energijos pirkimo–pardavimo ir persiuntimo paslaugos teikimo sutarčių standartinių sąlygų aprašo patvirtinimo“.

Valstybinė energetikos reguliavimo taryba:

- pakeisti Valstybinės energetikos reguliavimo tarybos 2008 m. birželio 28 d. nutarimą Nr. O3-80 „Dėl Energetikos, geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo, paviršinių nuotekų tvarkymo įmonių informacijos teikimo taisyklių patvirtinimo“;
- pakeisti Valstybinės energetikos reguliavimo tarybos 2019 m. gegužės 24 d. nutarimą Nr. O3E-152 „Dėl Prognozuojamos elektros energijos rinkos kainos ir atskaitinės kainos nustatymo metodikos patvirtinimo“;
- pakeisti Valstybinės energetikos reguliavimo tarybos 2009 m. gruodžio 28 d. nutarimą Nr. O3-260 „Dėl Balansavimo energijos kainos reguliavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“;
- pakeisti Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos 2019 m. birželio 27 d. nutarimą Nr. O3E-218 „Dėl už balansą atsakingoms šalims taikytinų nuostatų ir sąlygų pasiūlymo tvirtinimo“ (Standartinė disbalanso pirkimo–pardavimo sutartis, kurią rengia ir teikia derinti LITGRID AB);
- pakeisti Valstybinės energetikos reguliavimo tarybos 2012 m. rugsėjo 28 d. nutarimą Nr. O3-279 „Dėl Viešuosius interesus atitinkančių paslaugų elektros energetikos sektoriuje kainos nustatymo metodikos patvirtinimo“;
- pakeisti Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos 2018 m. gruodžio 13 d. nutarimą Nr. O3E-452 „Dėl Tarazoninio pralaidumo skaičiavimo, skyrimo ir paskirstymo su trečiosiomis šalimis sąlygų, nuostatų ir metodikos patvirtinimo“;
- pakeisti Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos 2012 m. liepos 27 d. nutarimą Nr. O3-20 „Dėl Elektros energijos sisteminių paslaugų kainos nustatymo metodikos patvirtinimo“;
- pakeisti Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos 2014 m. spalio 30 d. nutarimą Nr. O3-873 „Dėl Elektros energijos rinkos tyrimo taisyklių patvirtinimo“;
- pakeisti Valstybinės energetikos reguliavimo tarybos 2012 m. rugsėjo 14 d. nutarimą Nr. O3-229 „Dėl Elektros energijos kainos, rezervinės galios ir izoliuoto elektros energetikos sistemos darbo užtikrinimo paslaugų kainų nustatymo metodikos patvirtinimo“;
- pakeisti Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos 2009 m. gruodžio 28 d. nutarimą Nr. O3-260 „Dėl Balansavimo energijos kainos reguliavimo tvarkos aprašo“;
- pakeisti Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos 2009 m. liepos 10 d. nutarimą Nr. O3-100 „Dėl Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos 2003 m. birželio 17 d. nutarimo Nr. O3-35 „Dėl Energetikos įmonių investicijų projektų derinimo Valstybinėje kainų ir energetikos kontrolės komisijoje tvarkos patvirtinimo“ pakeitimo“;
- pakeisti Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos 2011 m. liepos 25 d. nutarimą Nr. O3-193 „Dėl Reikalavimų pasinaudojimo elektros tinklais tvarkos aprašui patvirtinimo“;
- priimti skirstomųjų tinklų operatoriaus Tarybai teikiamos informacijos apie aktyviuosius vartotojus apimties ir tvarkos aprašą;
- priimti tinklų operatoriams privalomas Elektros energetikos įstatymo 48³ straipsnio 3 dalyje ir (ar) 48⁴ straipsnio 3 dalyje numatytų konkursų sąlygų ir tvarkos gaires;
- priimti Viešosios konsultacijos dėl asmenų suinteresuotumo investuoti į esamus energijos kaupimo įrenginius pagal Elektros energetikos įstatymo 48³ ir 48⁴ straipsnių nuostatas rengimo tvarką.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti

Įstatymų projektuose įtvirtinamos naujos Tarybos funkcijos. Įstatymų projektų rengėjai paprašė Tarybos įvertinti naujoms planuojamos funkcijos vykdyti reikalingų lėšų poreikį. Taryba 2021 m. gegužės 13 d. rašte Nr. R2-(TTA)-3433 „Dėl švarios energijos paketo perkėlimo į nacionalinę teisę“ informavo, kad „Įstatymų projektais yra siūloma nustatyti daugiau nei 30 naujų funkcijų, už kurių įgyvendinimą ir vykdymą būtų atsakinga Taryba. Todėl priėmus Įstatymų

projektus ir Tarybai priskyrus vykdyti naujas funkcijas, privalo būti užtikrintas pakankamas Tarybos finansavimas naujai priskirtų funkcijų vykdymui ir tinkamam įgyvendinimui. Taryba, atlikusi numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimą, nustatė, kad siekiant tinkamai ir laiku vykdyti Įstatymų projektuose nustatytas funkcijas, Tarybai reikėtų papildomai steigti bent 6 papildomus etatus (kartu įsigyti naujiems darbuotojams reikiamos kompiuterinės technikos, sukurti darbo vietą, vystyti ir palaikyti informacinės sistemas, taikyti duomenų apsaugos užtikrinimo priemonės ir kt.). Tarybos vertinimu ir atliktais skaičiavimais, naujų darbo vietų sukūrimui iš viso būtų reikalinga 397 165,63 Eur suma.“ Atsižvelgiant į tai, siūloma keisti Energetikos įstatymo 8 straipsnio 18 dalies 1 punktą ir didinti Tarybos pajamas – Tarybai priskiriamą elektros energijos perdavimo ir skirstymo pajamų dalį vietoje šiuo metu nustatyto 0,5 procento siūloma nustatyti 0,59 procento. Šie pakeitimai teikiami EĮ projekte.

Pažymėtina, kad siūlomas pakeitimas gali turėti įtakos EĮ 8 straipsnio 18 dalies 1 punkte nurodytų elektros energetikos įmonių reguliuojamoms kainoms, tačiau tikėtina įtaka labai nedidelė – elektros perdavimo tarifas keistųsi nuo 0,721 iki 0,723 ct/kWh, skirstymo vidutinės įtampos (toliau – VĮ) tinkle nuo 1,167 iki 1,168 ct/kWh, skirstymo žemos įtampos (toliau – ŽĮ) tinkle nuo 2,171 iki 2,173 ct/kWh (t. y., kinta trečiasis skaičius po kablelio).

Atitinkamai visuomeninė elektros energijos kaina keistųsi taip: VĮ tinkle padidėtų 0,03 proc., arba 0,003 ct/kWh (be PVM) (šiuo metu ji 9,084 ct/kWh be PVM), ŽĮ tinkle galėtų didėti iki 0,05 proc. arba 0,006 ct/kWh (be PVM) (šiuo metu ji 12,385 ct/kWh be PVM).

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Įstatymo projektų rengimo metu konsultuotasi su Elektros tinklo kodeksų įgyvendinimo tarpinstitucinės darbo grupės ir Tarybos ekspertais, elektros tinklų operatorių specialistais.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam įstatymo projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

Reikšminiai EEĮ projekto žodžiai yra *galutinis elektros energijos vartotojas, aktyvusis elektros energijos vartotojas, piliečių energetikos bendrija, elektros energetikos sistemos balansavimas, išmanioji elektros energijos apskaitos sistema, elektros energetikos sistemos balansavimo paslaugos, balansavimo elektros energija, papildomos paslaugos, elektros energetikos sistemos lankstumas, elektros energetikos sistemos lankstumo paslaugos, vartotojų teisės, .*

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.
